

บทที่ ๑

แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ในปรัชญาตะวันตก

๑. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับจริยศาสตร์ (Ethics)

คำว่า "จริยศาสตร์" แยกออกเป็น จริย + ศาสตร์ ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจการที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ศาสตร์ หมายถึง องค์ความรู้ วิชาการ ศิลปวิทยา ดังนั้น จริยศาสตร์จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ หรือ ศีลธรรม ส่วนจริยธรรม มาจากคำว่า "จริย" หมายถึง ความประพฤติ และ "ธรรม" มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น "จริยธรรม" จึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า "หลักแห่งความประพฤติ" หรือ "แนวทางของการประพฤติ"

จริยธรรม หรือ จริยศาสตร์ เป็นหนึ่งในวิชาหลักของ วิชาปรัชญา ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความดีงามทางสังคมมนุษย์ จำแนกแยกแยะว่าสิ่งไหนถูกและสิ่งไหนผิด หากจะอธิบายอย่างง่ายๆ แล้ว จริยธรรม หมายถึง การแยกสิ่งถูกจากผิด ดีจากเลว มาจากคำ 2 คำคือ จริย กับธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิจการที่ควรประพฤติ คำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อเอาคำ จริยะ มาต่อกับคำว่า ธรรม เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ

ความหมายตามพจนานุกรมในภาษาไทย จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศีลธรรมอันดี ตามธรรมเนียมยุโรป อาจเรียก จริยธรรมว่า Moral philosophy (หลักจริยธรรม) จริยธรรม น. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ธรรมตามหลักในศาสนาพุทธคำว่า ธรรม นั้น พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)¹ กล่าวว่า คือ ธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ

๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์

มนุษย์ในโลกนี้มีการกระทำที่แตกต่างกันออกไปตามแนวคิด ความเชื่อประสบการณ์ของคนนั้น ซึ่งการกระทำหรือความประพฤตินั้น ๆ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นการยากที่จะมีลอกเลียนแบบหรือเอาอย่างนั้นก็หมายความว่า มนุษย์เรามีการกระทำเป็นของตนเอง ไม่มีอำนาจอื่น ๆ มาคอยควบคุมให้มนุษย์กระทำตาม สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์กระทำลงไป ไม่ว่าจะดีหรือเลว มนุษย์ต้องยอมรับผลอันจะเกิดตามมา และผลที่กล่าวถึงนี้ก็ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเช่นกัน เพราะว่าการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลตามมาเสมอ ผลอันนี้เกิดมาจากการกระทำของมนุษย์

การกระทำของมนุษย์นี้ทางหลักวิชาการเรียกว่า จริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์หรือวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ที่ควรกระทำโดยภาพรวม ๆ ทำไม่ต้องศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ ที่ศึกษาก็เนื่องจากสาเหตุอันส่งผลกระทบต่อมนุษย์เองโดยภาพรวมและกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ มนุษย์อีกด้วย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลที่เกิดขึ้นมีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้

¹ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

เราสู้จริตหรือนิสัย พฤติกรรมของเขา ที่แสดงออกมาต่อสาธารณชน เมื่อเราทราบสาเหตุถึงความเป็นมาของ พฤติกรรมดังกล่าวแล้ว ก็จะเป็นการง่ายต่อการดูแลและส่งเสริมให้มนุษย์สร้างพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขตที่ เอื้ออำนวยต่อสังคมและโลกมนุษย์ ซึ่งพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมดังกล่าวต้องเป็นฝ่ายที่ดีและสร้างสรรค์เท่านั้น ส่วน การควบคุมและป้องกันแก้ไข พฤติกรรมมนุษย์นั้น หมายถึงส่วนที่เป็นพฤติกรรมฝ่ายลบ เป็นโทษต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม ส่วนนี้ต้องได้รับการดูแลและควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่จำกัดเท่าที่จะเป็นไปได้

พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่า จะเป็นการกิน การดื่ม การคิด การนั่ง การนอน การทำงานด้านต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการศึกษาเป็นพิเศษ ในเนื้อหาวิชาจริยศาสตร์ประยุกต์ ก็จะทำการศึกษาถึงพฤติกรรมของ มนุษย์โดยภาพรวม ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ธรรมชาติแวดล้อม การปรับปรุงกระบวนการศึกษาและ หาทาง ป้องกันพฤติกรรมฝ่ายลบของมนุษย์ เรียกว่า จริยศาสตร์ประยุกต์ เป็นการนำทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ มา ปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในบทนี้จะเป็นการศึกษาความเป็นมา ของคำว่า จริยศาสตร์ประยุกต์ ตลอดถึงบทบาทและหน้าที่ของมนุษย์ต่อการดำเนินชีวิต และสรุปสิ่งที่เป้าหมาย สูงสุดของมนุษย์ ก่อนอื่นควรที่จะรู้จักคำว่า จริยศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งจะเป็นการง่ายต่อการศึกษาบทบาทและหน้าที่ ของมนุษย์เป็นลำดับไป

จริยศาสตร์ มาจากศัพท์ ๒ ศัพท์คือ จริยะ ซึ่งแปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ กับ ศัพท์ ว่า ศาสตร์ ซึ่งแปลว่า ระบบวิชาความรู้ ดังนั้นจริย + ศาสตร์ = จริยศาสตร์ จึงแปลว่า ปรัชญาสาขาหนึ่ง ที่ว่าด้วยความ ประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควรหรืออะไรไม่ควร² ส่วนคำว่า ประยุกต์ หมายถึง การนำความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและศาสตร์ต่าง ๆ³ ดังนั้นจริยศาสตร์ประยุกต์ จึงหมายถึง วิชาหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยการประพฤติที่นำความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่มา ปรับปรุงใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อพฤติกรรมของมนุษย์ให้มากที่สุด

จริยศาสตร์ คือ แนวทางความประพฤติที่เหมาะสม หรือกิริยาที่มนุษย์ควรประพฤติ⁴

จริยศาสตร์ คือ วิชาที่ได้กล่าวถึงแนวทางอันพึงประพฤติ, เป็นการประพฤติที่ดี, ดังนั้นจริยศาสตร์ จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติดีหรือความรู้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับการประพฤติของมนุษย์⁵

จริยศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยระบบความประพฤติ (ของมนุษย์)⁶

จริยศาสตร์ ในความหมายของพระธรรมปิฎกคือจริตซึ่งหมายถึงความประพฤติอันเป็นพื้นเพนิสัย สันดานของมนุษย์ที่หนักหรือโน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งแบ่งออกเป็น การประพฤติ ๖ มีรากจริต โทสจริต เป็นต้น⁷

² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๖.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๙.

⁴ บุญมี .ແທ່ນແກ້ວ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติง เฮาส์, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

⁵ กิรติ บุญเจือ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๓-๔.

⁶ พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินติง กรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๘๕.

⁷ พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช

จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วย อุปนิสัย นิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ ความประพฤติและ อุปนิสัย จึงเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์คนนั้น ดังนั้น หลักจริยศาสตร์จึงกำหนดคุณค่าทาง คุณธรรมที่ศึกษาว่า อะไรควรเว้น อะไรควรทำ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว⁸

จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์หนึ่งที่อภิปรายเชิงปรัชญาที่เน้นไปในทางด้านความเชื่อถือในเรื่องถูกและ ผิด ดีและชั่ว ที่สังคมให้การยอมรับ และนำมาใช้ในชีวิตร่างตัวของบุคคล⁹

จริยศาสตร์ ในพระพุทธศาสนาเมืองคัมภีร์ประกอบด้วยส่วนสองคือ ส่วนที่เป็นรากฐานคือศีลธรรม และ ส่วนที่เป็นศีลธรรมอันวางอยู่รากฐานนั้น ๆ ศีลธรรมคือ จิตนิยามและกรรมนิยาม ส่วนศีลธรรมหรือจิตอันเป็นตัว ก่อให้เกิดความดีและความชั่ว¹⁰

คำว่า จริยศาสตร์ หรือ Ethics มาจากภาษากรีกว่า Peri ethikes ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า Ethos ซึ่ง แปลว่า ขนบธรรมเนียม และภาษาละตินเลียนแบบมาเป็น Ethica ซึ่งแปลว่า จริยศาสตร์¹¹

ดังนั้น จริยศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่อง ศีลธรรม จริยธรรม หรือความประพฤติของมนุษย์ว่า อย่างไรถูกต้อง อย่างไรไม่ถูกต้อง อาศัยหลักเกณฑ์อะไรเป็นมาตรฐานในการตัดสินปัญหาจริยธรรม ตลอดถึง เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ได้จากการศึกษาจริยศาสตร์ เมื่อกกล่าวโดยรวมก็คือ จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย หลัก แห่งการประพฤติของมนุษย์ทุกคนว่า ปฏิบัติอย่างไรทั้งต่อตนเองและสังคมที่ถูกต้อง ปฏิบัติอย่างไรทั้งต่อตนเอง และสังคมที่ผิดไม่ถูกต้อง ที่เป็นเช่นนั้น (ทั้งถูกและผิด) เป็นเพราะอะไร มีอะไรมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าถูกหรือ ผิด และเกณฑ์ตัดสินดังกล่าวนี้มีความชัดเจนเที่ยงตรง มีมาตรฐานแค่ไหน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปหรือไม่ มนุษย์มี ชีวิตอยู่เพื่ออะไรและเป้าหมายของมนุษย์คืออะไร ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้จะหาคำตอบที่ดีที่สุดเท่าที่มนุษย์จะพึงได้ ในจริยศาสตร์

๑.๒ ขอบเขตของจริยศาสตร์

วิชาจริยศาสตร์เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตที่ชัดเจนอยู่ในประเด็นใหญ่ ๆ หลายประเด็น ซึ่งประเด็น เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติและพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น อันมีผลที่ปรากฏออกมาทั้งต่อตนเอง และสังคม ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ จึงสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับขอบเขตจริยศาสตร์ดังนี้

๑) ศึกษาความประพฤติ (Conduct) หมายถึง ศึกษาพฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรก ถ้ามโน ธรรม เกิดขึ้นมา มนุษย์ก็ต้องการตัดสินใจอย่างเสรี ถ้าหากมนุษย์ตัดสินใจทำตามมโนธรรมก็จะมี การประพฤติดี ถ้าหาก ขัดแย้งกับมโนธรรมก็จะมี การประพฤติไม่ดีตามมา

๒) ศึกษาพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ศึกษาพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ ถ้ามโน ธรรมเข้าแทรกก็เรียกว่าพฤติกรรมดี ถ้าไม่มีมโนธรรมก็เรียกว่าพฤติกรรมไม่ดี

วิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๘.

⁸ ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔), หน้า ๓.

⁹ ดี.ดี. แรฟฟิล, จริยปรัชญา, แปลโดย พรพิไล ถ่มรักษัสัตว์. (กรุงเทพฯ: อรุณสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

¹⁰ สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ: สารมวลงน จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕.

¹¹ กิรติ บุญเจือ. จริยศาสตร์, หน้า ๓.

๓) มโนธรรม (Conscience) หมายถึง ความสำนึกดี ชั่ว ของมนุษย์ โดยปกติมนุษย์มีการตัดสินใจที่จะปฏิบัติเฉพาะหน้าที่จะเลือกปฏิบัติก็ได้ หรือจะอาศัยอิทธิพลของอดีตมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกตัดสินใจ ในเหตุการณ์ปัจจุบันก็ได้ เช่น นาย ก. เห็นเด็กตกน้ำ เขาเกิดความสำนึกว่า จะเสียผลงานส่วนตัวที่นัดกับเพื่อนเอาไว้เพื่อจะช่วยเหลือเด็กก่อน เพราะคิดว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการทำดี เขาจึงลงไปช่วยเหลือ กรณีต่อมา นาย ข. เห็นเด็กตกน้ำ เขาไม่ได้คิดอะไรให้เสียเวลา เขาคิดในช่วงเฉพาะหน้านั้นว่าต้องช่วยเหลือเด็กก่อนเรื่องอื่น ๆ ก็ว่ากันทีหลัง การกระทำทั้งสองกรณีนี้ ถือว่าเป็นการคิดด้วยมโนธรรมที่ดี ไม่ว่าจะอาศัยปัจจุบันหรืออดีตมาเป็น การตัดสินใจในการช่วยเหลือก็ตาม¹²

นอกจากนั้นขอบเขตของจริยศาสตร์จำเป็นต้องศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาถึงเรื่องหน้าที่ของมนุษย์ เพราะถือว่า มนุษย์ไม่ว่าชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่เกิดมา แล้วก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำและรับผิดชอบด้วยกันทั้งหมด เช่น พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร อบรมสั่งสอน ให้บุตรเป็นคนดี ส่วนบุตรก็มีหน้าที่ในการดูแลบิดามารดาเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า เชื้อฟงคำสั่งสอน ทำภารกิจ ต่าง ๆ แทนท่าน เป็นต้น ครูมีหน้าที่สั่งสอนศิษย์ ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบภายใน ทหารมีหน้าที่รักษา ความสงบภายนอก แพทย์พยาบาลมีหน้าที่รักษาคนไข้ เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติ

๒) ศึกษาถึงอุดมการณ์ของชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนมีเป้าหมายหรืออุดมการณ์ที่ แตกต่าง กันออกไป แต่จริยศาสตร์มีหลักที่จะต้องกำหนดให้รู้ว่าอุดมการณ์สูงสุดจริง ๆ นั้นคืออะไร เช่น อะไร คือสิ่งที่มนุษย์ควรทำ หรือไม่ควรทำ คนไทยมีอุดมการณ์ว่า การเสียสละชีวิต เพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเสียสละเพื่อสถาบันเหล่านี้ ถือว่าเป็นอุดมการณ์อันสูงสุดในชีวิต หรืออุดมการณ์ของลูก เสือที่ว่า “เสียชีพ อย่าเสียสัตย์” หมายถึง การยอมสละชีวิตดีกว่าการเสียสัจจะวาจาหรือความซื่อสัตย์ที่ตน เองให้ไว้ แม้ในกรณีที่โสคราติส ยอมตายเพื่อรักษาอุดมการณ์และเหตุผลที่ถูกต้อง โดยการตีฆ่าพิช ก็จัดเข้า ในลักษณะเดียวกัน หรือกรณีนายสิบ นาคะเสถียร หัวหน้รักษาพันธุสัตว์ป่าห้วยขาแข้งยอมตายเพื่อรักษาอุดมการณ์ ในอันที่จะรักษาป่าเอาไว้ให้เป็นมรดกของโลกและของคนไทย เป็นต้น

๓) ศึกษาถึงความดีอันสูงสุด เป็นการศึกษถึงความดีงามอันสูงสุดที่มนุษย์ควรได้รับในชีวิตนี้ ความดีอันสูงสุดในที่นี้หมายถึง ภาวะของการรู้แจ้ง ภาวะของการหลุดพ้น ภาวะของการบรรลุคุณธรรมสูงสุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกสภาวะเช่นนี้ว่าพระนิพพาน ขณะที่ศาสนาที่นับถือพระเจ้าก็อาจจะเรียกว่าการเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าเป็นเจ้า หรือการหลอมรวมกันของอาดัมและปรีมาตัมหรือพรหมัน

การศึกษาจริยศาสตร์จะช่วยให้เราเข้าใจความเหมาะสมในการกระทำหน้าที่ที่ตนเองพึงกระทำก่อนงานอื่น ๆ หรือการงานที่มีความสำคัญกว่า ความรู้สึก ความรับผิดชอบ ความเหมาะสมในหน้าที่นั้นจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการที่จะต้องทำหน้าที่นั้น ๆ ก่อนหน้าที่อื่น ๆ ในกรณีมีเหตุการณ์อื่นเกิดขึ้นมาพร้อมกัน โดยให้เราเป็นผู้เลือกตัดสินใจในการจะกระทำหน้าที่อย่างไหนก่อน เช่น นายปรีดา กำลังดูหนังสือเตรียมสอบไปปลายปี ซึ่งเป็นภาคสุดท้ายของปีการศึกษาที่เขา กำลังจะจบ วันพรุ่งนี้เขาก็จะเข้าสู่สนามสอบแล้ว เผอิญเช้าวันนั้นเขาได้รับ โทรเลขด่วนจากทางบ้านซึ่งอยู่ต่างจังหวัดให้รีบกลับบ้านด่วน เพราะว่าตอนนี้พ่อกำลังป่วยหนักเข้าห้อง ไอ ซี ยู เขาจะอย่างไร ควรเข้าสนามสอบต่อไป หรือพักการสอบเอาไว้แล้วรีบกลับไปบ้านทันที¹³

นายปรีดาจะต้องตัดสินใจถึงความเหมาะสมในหน้าที่ที่สำคัญกว่าเป็นอันดับแรก ความเหมาะสม อันดับ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

¹³ ชัยวัฒน์ อัตพัฒน. จริยศาสตร์, หน้า ๓-๔.

แรกและเป็นหน้าที่อันสำคัญก็คือการกลับบ้านเพื่อดูแลพ่อที่กำลังป่วยหนัก เป็นหน้าที่หลักที่มีความสำคัญกว่า ส่วนการสอบไล่ปลายภาคนั้นเป็นหน้าที่สำคัญรองลงมา จริยศาสตร์จึงเป็นศาสตร์แห่งความดีอันสูงสุดและเป็นเรื่องอุดมคติของชีวิตมนุษย์

๑.๓ จุดมุ่งหมายของจริยศาสตร์

การกระทำทุกอย่างในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของมนุษย์หรือสัตว์ (แม้กระทั่งต้นไม้ด้วย) ย่อมจะมีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายอย่างแน่นอน ต่อพฤติกรรมที่กระทำนั้น ๆ แม้ว่าพฤติกรรมหรือเป้าหมายจะแตกต่างกันออกไปตามประเภทของผู้กระทำก็ตาม แต่การกระทำนั้น ๆ ก็ล้วนมีจุดสูงสุดต่อการกระทำนั้น ๆ ทุกกรณีไป เช่น ทำไมสุนัขจึงชอบอ้าปาก ในช่วงเหน็ดเหนื่อยหรือช่วงฤดูร้อนมากที่สุด เหตุผลก็คือ เป้าหมายของพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นการระบายความร้อนที่มีอยู่ในกายให้ลดน้อยลงไป หรือสุนัขบางตัวชอบเอาอาหารไปขุดซ่อนเอาไว้เพราะอะไร ก็เพราะว่ามันเก็บเอาไว้กินช่วงที่มันขาดแคลนอาหาร กิ้งก่าเมื่อมันอยู่ต้นไม้สีเขียว มันก็จะปรับสีที่ลำตัวของมันให้มีสีเขียวเหมือนต้นไม้ เพราะอะไร ก็เพราะว่ามันต้องการพรางตัวจากศัตรู ที่คอยจะทำร้ายมัน ต้นไม้ใหญ่อยู่กลางทุ่งนา ย่อมมีใบดกหนาและต้นไม้ไม่ค่อยจะสูงเท่าไร เพราะอะไร ก็เพราะว่า มันต้องการปกป้องตนเองจากศัตรู คือความร้อนที่แผดเผาลำต้นของมัน ที่มันไม่ค่อยจะสูงเพราะมัน ต้องแบ่งอาหารไปเลี้ยงใบมากกว่าลำต้น ใบไม้ถึงดกหนาแต่ลำต้นไม่สูง ซึ่งแตกต่างจากต้นไม้ในป่าดงดิบที่มี แต่ความสูงใหญ่ แต่ไม่ค่อยจะมีใบดกหนา เป็นเพราะอะไร ก็เพราะว่า มันต้องการแสงแดดมาก เพื่อการอยู่รอด ต้องขยายลำต้นให้มากที่สุด ถ้าไม่ขยายลำต้นก็ไม่สามารถจะทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นได้ ในเรื่องพระเวสสันดรชาดก ตอนที่กัณหาและขาสีหนีพ่อเพราะไม่ต้องการไปอยู่กับชุกชุมเฒ่า จึงเดินลงไปซ่อนตัวอยู่ในสระบัว โดยการเดินถอยหลังลงในสระเพื่อให้รู้ว่า รอยเท้าขึ้นจากสระน้ำ เป้าหมายก็คือ ต้องการไม่ให้พ่อพบเห็น และต้องการให้พ่อรู้ว่า ไม่ได้ซ่อนตัวในสระน้ำ นักศึกษาบางคนตั้งหน้าตั้งตาดูหนังสืออย่างหนัก บางวันก็มีเวลาพักผ่อนน้อยมาก ต้องมีเครื่องกระตุ้นสมองให้ตื่นอยู่เสมอ เช่น เครื่องดื่มประเภทกาแฟ น้ำอัดลม หรือผลไม้ เป็นต้น ที่เขาทำเช่นนั้นเพราะอะไร เป้าหมายก็คือเพื่อต้องการสอบได้คะแนนดี ๆ ได้เกรดดี ๆ เด็กตัวเล็ก ๆ ร้องไห้เพราะต้องการให้พ่อแม่เอาอกเอาใจ โดยการซื้อขนมให้ เป็นต้น

จะเห็นว่า พฤติกรรมที่กล่าวมานั้น ล้วนมีสาเหตุและมีเป้าหมายด้วยกันทั้งนั้น อาจจะแตกต่างกันไปตามประเภท ถึงอย่างไรก็ดี ทุกเหตุการณ์ที่กล่าวมานั้นล้วนมีเป้าหมายเป็นของตนเอง การกระทำที่ไม่มีจุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายนั้น เป็นการกระทำของคนที่ไม่รู้จักรับผิดชอบ (คนวิกลจริต) เหมือนคนบ้ายิงลูกศรไปในอากาศ ไม่มีเป้าหมายว่าจะให้มันถูกอะไร หรือให้มันตกตรงไหน (แต่ก็มีเป้าหมายเล็กน้อยอยู่ในตัว เช่น ถ้ามัวคนบ้ายิงลูกศรขึ้นไปบนท้องฟ้าทำไม เขาอาจจะตอบว่า ยิ่งเพื่อให้ลูกศรขึ้นไปท้องฟ้าก็ได้ ก็ถือว่า คำตอบของเขาก็มีเป้าหมายเช่นกัน เพราะเป้าหมายมีอยู่แล้วในตัวมันเอง)

ดังนั้น จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของวิชาจริยศาสตร์ คือ พฤติกรรมอันเป็นไปในทางที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยรวมไปถึงสรรพสิ่งด้วย พฤติกรรมดังกล่าวเน้นที่มนุษย์เท่านั้นเป็นผู้นำไปใช้ อันมีผลต่อทุกสรรพสิ่ง สามารถกำหนดได้เป็น ๒ คุณค่า คือ คุณค่าในตัวเอง คุณค่าต่อผู้นำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

คุณค่าโดยตัวของมันเอง

๑) ความดีที่เป็นเนื้อแท้ หรือความดีในตัวเอง เป็นความดีแบบวัตถุวิสัย (objective) คือ ไม่ขึ้นต่อสิ่งใดมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง เช่น ความดี ความจริง ความงาม ความไม่งาม ฯลฯ

๒) ความดีอันเป็นตัวกระตุ้นในการอำนวยความสะดวก หรือส่งเสริมความดีงามให้สูงยิ่งขึ้นไป เช่น ความเป็นคนมีสุขภาพดี มีทรัพย์สินสมบัติมาก มีความดีงามเพิ่มขึ้น มีความรู้ความสามารถดีขึ้น ฯลฯ

๓) ความดีอันเป็นเนื้อแท้และเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้ความดีสูงยิ่งขึ้นไป เช่น ความเมตตากรุณา ความรัก ความสามัคคี ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นพี่เป็นน้อง การประหยัด เป็นต้น

คุณค่าต่อผู้นำไปปฏิบัติ

จริยศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ หรือเป็นอุดมการณ์อันสูงสุดที่มนุษย์จะต้องตัดสินใจในการดำเนินชีวิตว่า จะต้องปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตาม หลักธรรมทาง ศาสตร์ ส่วนมากอิงศาสนาที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นมาตรฐานส่วนหนึ่งในการนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ หรือการตัดสินใจต่าง ๆ อาจจะเกี่ยวข้องกับการเมือง แนวความคิดทางลัทธิต่าง ๆ เกิดจากอิทธิพลทางธรรมชาติ เป็นต้น แต่เมื่อสรุปแล้วประโยชน์อันจะพึงได้จากการศึกษาจริยศาสตร์ประยุกต์นั้น มีดังต่อไปนี้

ประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษา

- ๑) จริยศาสตร์สอนให้เรารู้จักการดำรงชีวิตในทางที่ประเสริฐสมกับความเป็นมนุษย์
- ๒) จริยศาสตร์สอนให้รู้คุณค่าแท้จริงของชีวิต ช่วยมนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างสงบและพบความพอใจในชีวิตได้
- ๓) จริยศาสตร์ช่วยให้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตในทางที่ดีงามได้
- ๔) จริยศาสตร์ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น
- ๕) จริยศาสตร์ช่วยให้เราตัดสินใจได้ถูกต้องว่า อะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรถูก อะไรผิด

ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

- ๑) เป็นศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดความเป็นระบบ ระเบียบที่ดีในสังคม ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข
- ๒) สามารถช่วยแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง และเศรษฐกิจได้ในทางสันติและเที่ยงธรรม
- ๓) เป็นปัจจัยหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพประชาชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง¹⁴

๑.๔ วิธีการของจริยศาสตร์

หลักการทางจริยศาสตร์มีกฎเกณฑ์มากมายในการนำมาตัดสินปัญหาของมนุษย์เพราะพฤติกรรมของมนุษย์นั้นแตกต่างกันออกไป หลักจริยศาสตร์จึงมีความหลากหลายตามไปด้วย วิธีการมีดังนี้

๑) วิธีการทางกายภาพและชีววิทยา มนุษย์และสัตว์มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งที่แสดงออกมาทางพฤติกรรมที่เหมือนกันคือ การเจริญเติบโต การกินอยู่ การสืบพันธุ์ การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด พยายาม

¹⁴ บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์, หน้า ๓.

หลีกเลี่ยงอันตรายและพยายามแสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง ที่มนุษย์อาจจะแตกต่างจากสัตว์ก็คือ มนุษย์มี มั่นสมอง ที่รู้จักคิด สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์อันเอื้ออำนวยต่อตนเองและพวกพ้องได้ พฤติกรรมของมนุษย์ที่ แสดงออกมาถ้าปรากฏเป็นความสุข เราเรียกว่า ความดี ถ้าออกมาเป็นความทุกข์ เราเรียกว่า ความชั่ว แต่ จริย ศาสตร์ ไม่สามารถตัดสินโดยใช้วิธีการทางร่างกาย ชีวภาพ (การดำรงอยู่) ได้ เพราะมนุษย์อาศัยศีลธรรมในการ ดำเนินชีวิต และศีลธรรมนี้เป็นคุณลักษณะที่พิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เช่น ทางร่างกาย มนุษย์มีร่างกาย ใหญ่โตแข็งแรง ทางชีวภาพมีการเป็นอยู่ที่ดี มีกรรมพันธุ์ที่ดี แต่สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถจะนำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินทาง ศีลธรรมได้ว่า ร่างกายเขาใหญ่โต เพราะมีศีลมาก มีคุณธรรมมาก เขาแข็งแรงเพราะมีความอดทน หรือ เขาอยู่ดี กินดีมีทรัพย์สินเงินทองมาก เพราะเขาไม่เคยทุจริต

๒) **วิธีการทางประวัติศาสตร์** หลักจริยศาสตร์เป็นสิ่งกำหนดคุณค่าทางศีลธรรมของมนุษย์ในแต่ละ ยุคสมัย ถึงแม้ว่าจริยศาสตร์จะไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก็ตาม (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์คือ หลักฐานเรื่องราวที่ยังปรากฏอยู่และเป็นจริงให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เช่น สถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า พระราชวังสมัยสุโขทัย เป็นต้น) แต่ก็เกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรม ศีลธรรม เช่น พระศรีสุริโยทัย ออกชนช้างกับพระ เจ้าแปรกษัตริย์พม่า แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมอันหาหาญของหญิงไทยที่จะปกป้องบ้านเมือง ท้าวสุรนารีต่อสู้ขับไล่ เจ้าอนุวงศ์แห่งเมืองเวียงจันทน์ที่ทุ่งสมุทรี แสดงถึงความเป็นผู้รักชาติ หรือยุคโบราณ ที่หญิงชาวอินเดียต้องตาย ตามสามีเพราะความภักดี (มีบางคนที่ไม่เห็นด้วย) แต่ก็เป็นหลักจริยธรรมที่สังคมนั้น ๆ กำหนดเอาไว้ โดยการ กระโดดเข้าไปในกองไฟ สังคมอินเดียยุคนั้นยกย่องให้เป็นผู้กล้าหาญ จึงมีชื่อเรียก ผู้หญิงว่า “สตรี” ซึ่งแปลว่า ผู้มี ความกล้าหาญ

๓) **วิธีการทางจิตวิทยา** เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจทางคุณธรรมได้ จิต วิทยา แม้ไม่มีผลต่อการกระทำนั้น ๆ ซึ่งแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรม แต่จิตวิทยาก็คือ ตัวกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ หรือทางออกที่คิดว่าน่าจะดีที่สุดสำหรับปัญหานั้น ๆ เช่น มีคนบางคนธุรกิจการค้าล้มละลาย เกิดคิดมากอยาก จะฆ่าตัวตายให้พ้นไปจากความทุกข์นั้น ๆ นักจิตวิทยาต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือโดยวิธีการทางจิตวิทยา ที่มีผลให้เขา หยุดคิดการสร้างพฤติกรรมอยากฆ่าตัวตาย ถ้าเขายอมรับได้และหยุดการคิดเช่นนั้น ถือว่าจิตวิทยามีผลโดยตรง ที่เดียว พฤติกรรมที่เขาไม่ฆ่าตัวตายนั่น เป็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวของเขาเองเป็นผู้ กำหนด นักจิตวิทยาไม่ได้กำหนดตรงนี้ เพียงแต่ให้คำแนะนำหาทางออกที่ดีเท่านั้น ดังนั้น จิตวิทยาถือว่าเป็น ตัวกระตุ้นจริยศาสตร์

๔) **วิธีการทางอภิปรัชญา** อุดมคติทางศีลธรรม จริยธรรมนั้น อาจจะได้มาจากแนวคิดที่มาจากสิ่งที่ เหนือประสาทสัมผัส เช่น แรงบันดาลใจจากพระเจ้า แรงบันดาลใจจากพระพุทธเจ้า จากอริยสาวก หรือเทพเทวา ทั้งหลาย ถ้ามองว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่จริยศาสตร์ต้องอาศัยวิธีการทางอภิปรัชญา แท้จริงแล้วจริย ศาสตร์เป็นศาสตร์นามธรรม โดยเกี่ยวข้องกับคุณธรรมโดยตรง แต่แนวคิดที่ได้มาจากแรงบันดาลใจนั้น จะถือว่าเป็น กระบวนการทางจริยศาสตร์ได้หรือไม่ ขอยกตัวอย่างให้พิจารณา ดังนี้ เมื่อประมาณ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๐) มีนายทหารคนหนึ่งยศพันเอกชื่อ เสนาะ จินตรัตน์ ได้พบเรื่องประหลาดที่ตนเองไปประสบ มาโดยการตายแล้วฟื้นหลายครั้ง ประสบการณ์แต่ละครั้งหลังการตายนั่น ล้วนสร้างความฮือฮาแก่วงการศาสนา พุทธอย่างมาก นั่นก็คือ เกิดประเพณีตักบาตรต้องถวายน้ำดื่มให้พระสงฆ์ด้วย เพราะทราบ จากเทวดาว่า ตายไป แล้วเกิดเป็นเทวดา แต่ร่างกายซูบผอมมาก สาเหตุมาจากทำบุญแล้วไม่ได้ถวายน้ำดื่มให้พระสงฆ์นั่นเอง

ที่ยกมานี้เพียงเพื่อจะชี้ให้เห็นว่า จริยธรรม อาจจะได้มาจากแรงบันดาลใจที่ไปประสบมาซึ่งอยู่ เหนือ

ความรู้ที่จะสัมผัสได้ กลายมาเป็นหลักพฤติกรรมของชุมชนไป จะถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ จริยศาสตร์หรือไม่

วิธีการที่แท้จริงทางจริยศาสตร์ก็คือ การสังเกตพิจารณาความจริงทางพฤติกรรมของมนุษย์อันเป็น ปรากฏการณ์ทางศีลธรรม โดยการจัดแบ่งออกเป็นพวก ๆ ว่าพฤติกรรมอย่างนี้ดี อย่างนี้ไม่ดี อย่างนี้ทำถูก อย่างนี้ ทำผิด ทำอย่างนี้ไม่ควร ทำอย่างนี้ควร โดยมีความดีหรือความชั่วสูงสุดเป็นบรรทัดฐาน เช่น ในทางพุทธศาสนา ถือว่า วัตถุทานมีอานิสงส์มาก แต่ผู้การให้ธรรมเป็นทานไม่ได้ การให้ธรรมเป็นทานก็ผู้การให้อภัยเป็นทานไม่ได้ และ ยังแยกออกไปอีกว่า วัตถุอย่างไรให้แล้วมีผลมาก ธรรมชนิดไหนให้แล้วมีผลมาก การให้อภัยอย่างไร มีผลมาก นี้ก็เป็นบรรทัดฐานของการให้ทาน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ไม่อยู่ในวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพราะเป็นเรื่องของคุณธรรม

นอกจากนี้คำว่า ธรรม นั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า คือ “สภาพที่ทรงไว้ ธรรมตา ธรรมชาติ สภาวะธรรม สัจธรรม ความจริง เหตุ ต้นเหตุ สิ่ง ปรากฏการณ์ ฯลฯ ที่นำเอาความหมายของคำว่าธรรมที่ท่านผู้รู้กล่าวไว้มาเสนอมากพอสมควรนี้ก็เพื่อความเข้าใจคำว่าธรรม ให้มากขึ้น เพราะเป็นคำที่สำคัญที่สุดและคนทั่วไปมักจะเข้าใจเพียงมั่วๆ เท่านั้น ธรรม หรือสัจธรรม เป็นแม่บท เป็นฐานของทุกอย่าง ต่อจาก สัจธรรม ก็คือสิ่งที่เรียกว่า จริยธรรม อันได้แก่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความดีงาม ซึ่งเป็นความจริงที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ความจริงของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ จึงจะเกิดผลสำเร็จได้ด้วยดี จากนั้นจึงจะมาถึงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบหรือเป็นวิธีปฏิบัติที่จะให้เกิดผลเป็นจริงตามที่มนุษย์ต้องการ

สัจธรรม คือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมตา เป็นภาวะของธรรมชาติ

จริยธรรม คือข้อผูกพันที่โยงสัจธรรมนั้นเข้ากับชีวิตและสังคมมนุษย์

วัฒนธรรม คือรูปแบบการปฏิบัติตามจริยธรรมที่ปรากฏในวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์¹⁵

๑.๕ ความหมายของจริยธรรม

คำว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยา ที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น จริยธรรม จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า หลักแห่ง ความประพฤติ หรือ แนวทางการประพฤติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำนิยามว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อ ประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

ผลการสัมมนาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง จริยธรรมในสังคม ไทยปัจจุบัน ซึ่งจัดขึ้นที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2522 ได้สรุปนิยามไว้ว่า จริยธรรม คือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอน ว่าด้วย

¹⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้, (สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐.

ความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน¹⁶

ประภาศรี สีหอำไพ ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า¹⁷ จริยธรรม หมายถึงหลัก ความประพฤติที่ อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่า ทางจริยธรรมชี้ให้เห็น ความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามวัฒนธรรมของ บุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจ ที่ดี งามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้น ความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่อง ของความดี ความถูกต้อง ควรในการประพฤติตนเพื่อ อยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้าง ความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึง ประสงค์

น้อย พงษ์สนิท ให้ความหมายของคำว่า¹⁸ จริยธรรม ไว้ว่า จริยธรรม คือหลักความดีอัน ควรประพฤติ ปฏิบัติ โดยนัยนี้จริยธรรมจึงเป็นผลได้มาจากหลาย ๆ ทาง เช่น ประเพณีวัฒนธรรม กฎหมาย เป็นต้น จริยธรรมจึง เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติหลายประการ หนึ่งในบรรดาบรรทัดฐานของ ความประพฤติทั้งหลาย เป็นสิ่ง กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ อาจจะทำให้ปัญหาขึ้นได้ว่า ถ้าเช่นนั้น จริยธรรมแตกต่างจากค่านิยม กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ อย่างไร เพราะสิ่งเหล่านี้ ก็เป็นตัวกำหนดว่า อะไรควรประพฤติปฏิบัติเช่นกัน จึงขอกล่าว เพิ่มเติมว่า จริยธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรนำไปประพฤติเพื่อให้เกิดความดีงาม มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่คุณความดี ส่วน ค่านิยมนั้นเป็นเพียงสิ่งที่คนนิยมปฏิบัติกัน

จริยธรรม คือแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุข ของตนเอง และ ส่วนรวม ข้อปฏิบัติเหล่านั้นมาจากขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และปรัชญา จริยธรรมเป็นข้อ ปฏิบัติที่ชักจูงให้คนทำตามโดยไม่ต้องตั้งคำถามหาเหตุผลว่าทำไมต้องทำ ทั้งนี้เพราะจริยศาสตร์ได้ให้เหตุผล สนับสนุนข้อปฏิบัติอยู่แล้ว หากได้มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิด คุณความดีในสังคมไม่ หนึ่งกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับนั้น เป็นสิ่ง ที่บังคับให้บุคคลกระทำ

โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้าง ระบบจริยธรรมให้ สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั้น หมายความว่าได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ ปฏิบัติอย่างนั้น

แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจริยธรรม อิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้น จริยธรรมยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียม ประเพณี โดยนัยนี้ บางท่านเรียกหลักแห่งความประพฤติอัน เนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่าศีลธรรม และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่น ๆ ว่า จริยธรรม ศีลธรรมกับ จริยธรรม จึงเป็นอันเดียวกันในทรรศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ตรง แหล่งที่มา ถ้าแหล่งที่มาแห่ง ความประพฤตินั้น มาจากศาสนาหรือเป็นข้อบัญญัติของศาสนานั้นเป็นศีลธรรม แต่ ถ้าเป็นหลักทั่ว ๆ ไป ไม่เกี่ยวกับศาสนา คืออาจเป็นคำสอนของนักปรัชญาก็ได้ นั่นเป็นจริยธรรม นักวิชาการกลุ่มนี้

¹⁶วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, หลักจริยธรรมเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

¹⁷ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

¹⁸น้อย พงษ์สนิท, จริยศาสตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๘), หน้า ๔.

พยายามสร้าง จริยธรรมสากล ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติดำเนินชีวิตของทุกคน โดย ไม่จำกัดว่าเขานับถือศาสนาใด ทั้ง ยังพยายามบอกว่า คำว่าจริยธรรมเป็นศัพท์บัญญัติ มีความหมายตรง กับคำภาษาอังกฤษว่า Ethics, Ethicality, Ethical Rules ส่วนคำว่า ศีลธรรม เป็นศัพท์บัญญัติที่ตรงกับ ภาษาอังกฤษว่า Morals, Morality เป็นที่น่าสังเกต ว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ใ้แสงเล็บคำว่า Ethics หลังคำว่า จริยศาสตร์ (จริยศาสตร์ (Ethics)) และใ้แสงเล็บคำว่า Moral Education หลังคำว่า จริยศึกษา (จริยศึกษา Moral Education) แต่ไม่มีการ ใ้แสงเล็บคำภาษาอังกฤษหลังคำว่า จริยธรรม อันแสดงถึง ความไม่แน่ใจว่า คำนี้ ตรงกับคำใดในภาษาอังกฤษ เมื่อ ไม่มีการกำหนดให้แน่นอนลงไป บางท่าน จึงใช้คำว่า จริยธรรม ให้หมายถึง Morality เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ถึงกับกล่าวว่า จริยธรรมก็คือศีลธรรม ซึ่งตรงกับ Morality นั่นเอง

พระเมธีธรรมากรณ์ เสนอทรรศนะว่า¹⁹ จริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่ก็มี ความหมาย กว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอน ของศาสนาปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมจึงเป็น ระบบอันมีศีลธรรม เป็นส่วนประกอบสำคัญ

๑.๖ องค์ประกอบของจริยธรรม

๑. ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ของมนุษย์มีส่วนกำหนด โครงสร้างของจริยธรรม เช่น ถ้ามีความเชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบจริยธรรมจะเป็นไปใน ลักษณะห้ามมนุษย์เอาเปรียบกัน ถ้ามีความเชื่อว่ามนุษย์มีธาตุแห่งความเป็น พุทธะซ่อนอยู่ ระบบจริยธรรมจะ ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพนั้นเพื่อความเป็นพุทธะแบ่งบานเต็มที่

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุด ให้ความหมายหรือความสมเหตุ สมผลแก่ระบบ จริยธรรม เช่น ชาวพุทธฝ้ายมหายานบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่าวิถีชีวิต เช่นนั้น ช่วยให้ตนตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้า ในกรณีนี้ ความเป็นพระพุทธเจ้าจึงเป็นอุดมคติของเขา

๓. ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ที่ชี้แนะว่าอะไรควรทำอะไร ไม่ควรทำ ทั้งนี้เพื่อ พาชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดหรืออุดมคติ คนส่วนมากมักคิดกันว่า แนวทางแห่ง การประพฤติปฏิบัตินี้เท่านั้นเป็น จริยธรรม ที่แท้จริงจริยธรรมยังประกอบด้วยสิ่งที่กล่าวในข้อ ๑ ข้อ ๒ และ ข้อ ๔

๔. เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกละการปฏิบัติผิด เหตุจูงใจที่ทำให้คนดำเนิน ตามหลักจริยธรรม หรือกฎศีลธรรม มี ๓ ประการ คือ

๔.๑ ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเหตุจูงใจให้คนทำดีมีจริยธรรม เพราะถ้าไร้ จริยธรรม สังคมอาจ ดำเนินหรือคว่ำบาตร กฎหมายอาจลงโทษ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คนเราจึงมีจริยธรรม ทั้งนี้เพราะเล็งเห็น ผลตอบแทนในชาตินี้หรือหวังสวรรค์ในชาติหน้า

๔.๒ ความเคารพกฎกติกาจนเป็นนิสัย ทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัย และดำเนิน ตามหลัก จริยธรรม คนเราถูกฝึกตั้งแต่เล็กให้เชื่อฟังกฎกติกา เรายกษาศัญญาเพราะเราเห็นว่าสัญญาต้อง เป็นสัญญา ชาว คริสต์มีศรัทธาในพระเจ้าจึงปฏิบัติตามพระบัญญัติ ชาวพุทธมีศรัทธาในพระพุทธ เจ้าจึงรักษาศีล

๔.๓ ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น อันรวมถึงความรักเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษา คำมั่นสัญญา หรือละ เว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ข้อนี้เองสามารถกล่าวได้ว่า คนดีเพราะมีคุณธรรมประจำใจ

¹⁹ พระเมธีธรรมากรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๘๘.

กระทำนั้นเป็นความดีหรือความชั่ว ดังนั้นการกระทำของสัตว์เดรัจฉาน จึงไม่อาจจัดเป็นการกระทำทางศีลธรรมได้ เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ การกระทำของเด็ก ๆ บุคคลที่วิกลจริตและคนปัญญาอ่อน

คำว่า “จริยศาสตร์” นั้นเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแทนคำว่า “Ethics” ในภาษาอังกฤษ คำว่า “Ethics” มาจากคำคุณศัพท์ของภาษากรีก ว่า Ethica ซึ่งมาจากคำนามว่า Ethos คำว่า Ethos นั้นหมายถึง Customs (ธรรมเนียมปฏิบัติ) Usages (ธรรมเนียมปฏิบัติ) หรือ Habits (นิสัย)

จริยศาสตร์เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จริยปรัชญา (Ethical Philosophy) หรือ ปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) คำว่า Moral มาจากคำนามของภาษาลาตินว่า Mores ซึ่งหมายถึง Customs (ธรรมเนียมปฏิบัติ) หรือ Habits (นิสัย) คำทั้ง ๒ คือ ศีลธรรมและจริยศาสตร์เป็นไวยากรณ์กัน ด้วยว่าคำทั้ง ๒ นี้ อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีแนวโน้มเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เพราะได้รับการยอมรับจากกลุ่มชนในสังคม จนกระทั่งปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์อิสระจากปรัชญา แยกมาเป็นจริยศาสตร์ศึกษา (Ethical Studies) เนื่องด้วยมีวิธีการและข้อมูลที่เพียงพอต่อการศึกษาร่วมกับสุนทรียศาสตร์ (ซึ่งแยกออกจากปรัชญามาก่อนหน้านี้แล้ว)

๑.๗ คำนิยามของจริยศาสตร์

นักวิชาการหรือหนังสือประเภทตำรา พจนานุกรมและสารานุกรมได้ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของจริยศาสตร์ไว้ดังนี้

๑. จริยศาสตร์ อาจจะนิยามไว้ว่า คือการศึกษาถึงความประพฤติว่าอะไรถูกหรือดี (Ethics may be defined as the study of what is right or good in conduct)²¹ แมคเคนซี (Mackenzie)ขยายความว่า จริยศาสตร์เป็นทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับความประพฤติและพิจารณาการกระทำของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวกับความถูกหรือความผิด พร้อมทั้งแนวโน้มของการกระทำ ซึ่งจะนำไปสู่ความดีหรือความชั่ว

คำว่า “ถูก” มาจากภาษาลาตินว่า Rectus แปลว่า เป็นไปตามกฎ (According to rule) อาทิเช่น เมื่อเราพูดว่า ความประพฤตินั้นถูก เราหมายถึงว่า ความประพฤตินั้นเป็นไปตามกฎ คำว่าดี มาจากภาษาเยอรมันว่า gut แปลว่ามีคุณค่าหรือมีประโยชน์สำหรับจุดหมายปลายทางหรืออุดมคติบางประการ (valuable or serviceable for some end or ideal) อาทิเช่น เมื่อเราพูดว่าความประพฤตินั้นดี เราหมายถึงว่า ความประพฤตินั้นมีประโยชน์ เพื่อจุดหมายปลายทางหรืออุดมคติที่เราเห็นพ้องด้วย เหมือนกับว่ายาดี หมายถึงว่า ยานั้นมีประโยชน์สำหรับรักษาโรค คำว่า ดีที่แท้จริงมิได้ใช้เพื่อหมายถึงว่าเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดหมายปลายทาง แต่ใช้เพื่อหมายถึงว่าเป็นจุดหมายปลายทางในตัวของมันเอง จริยศาสตร์แบ่งเป็น ๒ ชนิด

ก. จริยศาสตร์เกี่ยวกับกฎ (Legal Ethics) จริยศาสตร์ชนิดนี้ เน้นแนวความคิดเรื่องความถูกหรือกฎ ทั้งที่เป็นกฎภายนอก (กฎของเผ่าชน, กฎของสังคม, กฎของรัฐ, กฎของพระเจ้า) และกฎภายในคือ กฎของมโนธรรม

ข. จริยศาสตร์เกี่ยวกับจุดหมายปลายทาง (Teleological Ethics) จริยศาสตร์ชนิดนี้เน้นจุดหมายปลายทางหรืออุดมคติ (ความดีสูงสุด) อาทิเช่น ความสุข, ความหลุดพ้น, ปัญญา

²¹ Mackenzie J.S., *Manual of Ethics*, (New York : Hinds, Hyaden & Eldregde, Inc., 1901), p. 49.

๒. จริยศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับ ความประพฤติของมนุษย์และศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่ว่าด้วยความดีและความชั่วคืออะไร, ความถูกและความผิดคืออะไร ความยุติธรรมคืออะไร และหน้าที่, พันธะและสิทธิคืออะไร (Ethics has to do with human conduct and is concerned with questions regarding what is good and evil, what is right and wrong, what is justice and what are our duties, obligations and rights.)²²

๓. จริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์เกี่ยวกับนิสัยของมนุษย์ (Ethics means the science of habits of men.)²³

๔. จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความถูกและความผิดของความประพฤติ (ของมนุษย์) (Ethics is the science of rightness and wrongness of conduct)²⁴

๕. จริยศาสตร์หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่ง ที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่า “อย่างไหนถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร” และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม²⁵

๖. จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่ง ว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร²⁶

๗. จริยศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานของความประพฤติ และการตัดสินทางศีลธรรม, ระบบหรือประมวลศีลธรรมของบุคคลแต่ละคน ศาสนาแต่ละศาสนา กลุ่มแต่ละกลุ่ม อาชีพแต่ละอาชีพ ฯลฯ ปรัชญาศีลธรรมก็เรียก (Ethics: the study of standards of conduct and moral judgment, the system or code of morals of a particular person, religion, group, profession etc.; moral philosophy.)²⁷

๘. จริยศาสตร์คือกฎทางศีลธรรมหรือหลักของความประพฤติให้ตัดสินใจว่าอะไรถูกและอะไรผิด (Ethics: moral rules or principles of behaviour for deciding what is right and wrong.)²⁸

๙. จริยศาสตร์คือศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม (Ethics: Science that Deals with morals.)²⁹

๑๐. จริยศาสตร์เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ปรัชญาศีลธรรม หมายถึง สาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับความดีและ

²² K.N. Jayatilleke, *Ethics in Buddhist Perspective*, (Kandy : BPS, 1984), p.46.

²³ Mackenzie J.S., *Manual of Ethics*, (New York : Hinds, Hyaden & Eldregde, Inc., 1901), p. 49.

²⁴ Mackenzie J.S., *Manual of Ethics*, p. 50.

²⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ – ไทย*, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2548), หน้า

15.

²⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕*, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕), หน้า 25.

²⁷ *Webster's New World Dictionary*, Edit by David Guralnik, (New York : Houghton Mifflin Harcourt,2014), p. 229.

²⁸ *Longman Dictionary on Contemporary English*, (London : Longman, 1978), p.464

²⁹ *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, (London : Oxford University Press, 1974), p.46.

ความชั่ว, ความถูกและความผิดในทางศีลธรรมคืออะไร (Ethics, also called Moral Philosophy, the discipline concerned with what is morally good and bad, right and wrong.)³⁰

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์เกี่ยวกับความประพฤติที่เป็นนิสัยของมนุษย์ และศึกษาปัญหาที่ว่าด้วย

๑. ความดีสูงสุด (Summum Bonum) ของชีวิตมนุษย์คืออะไร?
๒. เกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรไหนถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร

คืออะไร?

๓. สถานภาพของค่าทางศีลธรรม คืออะไร?
๔. ความยุติธรรม คืออะไร?
๕. สิทธิและหน้าที่ คืออะไร?
๖. พันธะหรือข้อผูกพัน คืออะไร?

๑.๘ สาขาของจริยศาสตร์

สารานุกรมฉบับบริแทนนิกา (Britannica)³¹ แบ่งจริยศาสตร์เป็น ๓ สาขาย่อย คือ

๑. อภิจริยศาสตร์ (Meta-Ethics) ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแนวความคิดและการตัดสินทางศีลธรรม (Nature of Moral Concepts and Judgments) หรือค่าทางจริยธรรม ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า “ดี” หรือ “ถูก” มี ๓ ทฤษฎีด้วยกัน คือ

๑.๑ ธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Naturalism) คือทฤษฎีที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมอาจอธิบายหรือนิยามได้ด้วยค่าที่ไม่เป็นจริยธรรมหรือด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ถือว่า ความดีคือความสุข กล่าวคือการกระทำที่ดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข ทฤษฎีเช่นนี้เป็นธรรมชาตินิยม เพราะอธิบายความดีซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรมด้วยความสุข ซึ่งไม่ใช่ค่าทางจริยธรรม

๑.๒ อธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Non-Naturalism) คือทฤษฎีที่ถือว่า ค่าทางจริยธรรมอธิบายหรือนิยามด้วยศัพท์อื่นที่บ่งถึงคุณสมบัติทางธรรมชาติไม่ได้ เพราะค่าทางจริยธรรมเป็นตัวของมันเอง มิได้เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นที่อยู่นอกวงของจริยธรรม

๑.๓ อาเวคนิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Emotivism) คือทฤษฎีที่ถือว่า ค่าทางจริยธรรมคือดี นิยามไม่ได้ เพราะไม่มีความจริงในโลกภายนอกรองรับ เป็นเพียงคำที่เราใช้ เมื่อเราแสดงออกตามความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นความพอใจ ไม่พอใจที่เรามีต่อสิ่งนั้น หรืออาจจะชักจูงให้คนอื่นพอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้นเหมือนเรา

๒. จริยศาสตร์บรรทัดฐาน (Normative Ethics) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานหรือบรรทัดฐานสำหรับความประพฤติ และสัมพันธ์กับทฤษฎีต่างๆไปเกี่ยวกับคนเราควรจะมีชีวิตอยู่อย่างไร ปัญหาที่เป็นศูนย์กลางของจริยศาสตร์บรรทัดฐานสมัยปัจจุบันปัญหาหนึ่ง คือการกระทำของมนุษย์ถูกตัดสินว่าถูกหรือผิด เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ ตามผลลัพธ์ที่เกิดมาภายหลังหรือตามกฎเกณฑ์หรือหลักการอันเป็นรูปแบบ ตามประเพณีแล้ว ทฤษฎีที่ตัดสินการกระทำโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ เรียกว่า อันตวิทยา (Teleology) คือทฤษฎีที่คำนึงถึงจุดหมาย

³⁰ The New Encyclopaedia Britannica Volume 4, Edited by Philip W. Goetz, [Robert McHenry](#), [Dale Hoiberg](#) (London: Encyclopaedia Britannica, Inc., 2010), p.79.

³¹ The New Encyclopaedia Britannica Volume 4, p.69.

ปลายทางของสิ่งทั้งปวง กล่าวคือผลลัพธ์นั่นเอง อีกทฤษฎีหนึ่งที่ตรงกันข้ามกัน เรียกว่า กรณียธรรม (Deontology) คือทฤษฎีที่คำนึงถึงหลักการอันเป็นรูปแบบหรือเจตนาที่จะทำตามหน้าที่มองว่า จริยศาสตร์บรรทัดฐานเป็นจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานที่มีการศึกษาอยู่ทั่วไป ศึกษาเรื่องความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด โดยเน้นไปที่ความดีสูงสุด (Summum Bonum) ของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไร ถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี

๓. จริยศาสตร์ประยุกต์ (Applied Ethics) ในค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา การพัฒนาที่เด่นที่สุดในการศึกษาจริยศาสตร์ ซึ่งได้สร้างความสนใจเพิ่มมากขึ้นให้นักปรัชญา คือ จริยศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งเป็นการนำทฤษฎีทางบรรทัดฐาน (Normative Theories) มาใช้กับปัญหาทางศีลธรรมอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ อาทิ ความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์และเพศ (Racial and Sexual Equality) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ความยุติธรรม (Justice) ซึ่งทั้ง ๓ เรื่องนี้มีความสำคัญมากในจริยศาสตร์ประยุกต์ คุณค่าของชีวิตมนุษย์ (Value of Human Life) มีหลายเรื่อง เช่น การทำแท้ง (Abortion) การุณยฆาต (Euthanasia, Mercy Killing) เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังรวมถึง การนำจริยธรรมไปใช้กับการพัฒนาต่างๆ ในเรื่องการสืบพันธุ์หรือการขยายพันธุ์ (Reproduction) เช่น การเพาะอวัยวะภายในที่สำคัญและจำเป็นแก่ชีวิตหรืออวัยวะยังชีพ (Vitro Fertilization) ธนาคารน้ำอสุจิ (Sperm Banks) การยักย้ายถ่ายเทหน่วยถ่ายพันธุกรรม (Gene Manipulation) และการโคลนนิ่ง (Cloning) จริยศาสตร์ประยุกต์เกี่ยวกับการสืบพันธุ์หรือการขยายพันธุ์ดังกล่าวนี้ เรียกว่า ชีวจริยศาสตร์ (Bio-ethics) ซึ่งนักปรัชญา แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ นักกฎหมาย และนักการศาสนา ต้องพยายามร่วมมือกันเข้าไปแก้ไข

๑.๘.๑ อภิจริยศาสตร์

แนวความคิดของนักจริยศาสตร์ทางด้านอภิจริยศาสตร์อาจแบ่งออกเป็นพวกใหญ่ ๆ ได้ 3 พวกคือ

๑. ธรรมชาตินิยม (Naturalism)

นักปรัชญาพวกนี้ให้ความรู้เรื่องความดีคืออะไร จะให้คำจำกัดความคำว่า “ความดี” นั้นได้ หรือไม่ พึงพิจารณา ดังนี้

ความดีคืออะไร นักปรัชญากลุ่มนี้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความดีเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นโดยให้คำจำกัดความว่า “ความดีคือความเห็นชอบ” หรือสิ่งที่ดีคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข

พวกธรรมชาตินิยมถือว่า ความเห็นชอบของสังคมเป็นปรากฏการณ์ของสังคมเป็นธรรมชาติของสังคม จึงเอาค่าเหล่านี้มาให้คำจำกัดความของความดี

เราอาจพูดได้มากมายว่า “ความดี คือ สิ่งที่ทำให้สังคมมีระเบียบ” “ความดีคือความสงบเย็นของสังคม” “สิ่งที่ไม่ดี คือ สิ่งที่ทำให้สังคมสับสนวุ่นวาย” สิ่งที่ดีคือสิ่งที่ทำให้เราเย็นสบาย” การกระทำที่ไม่ดี คือ การกระทำที่ก่อความทุกข์ยากให้แก่สังคม เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นการให้คำจำกัดความของคำว่า ดี หรือ ไม่ดี แบบธรรมชาตินิยม คือเอาเรื่องธรรมชาติมาเกี่ยวข้องด้วย และเอาธรรมชาติเป็นเครื่องวัดเสมอ

นักธรรมชาตินิยมเห็นว่า ค่าทางจริยะ คือ ดีถูกควร ไม่ดี ไม่ควร มิได้มีเองเป็นเองโดยตัวของมัน แต่มันต้องอาศัยธรรมชาติหรือข้อเท็จจริงประกอบ เช่นพูดว่า นาย ก. ดี เพราะมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี นั้นหมายความว่า ความดีของนาย ก. ขึ้นอยู่ที่ นาย ก.มีมนุษย์สัมพันธ์ดี ไม่ใช่ นาย ก. ดีเองได้

๒. อรรถชาตินิยม

นักปรัชญาในกลุ่มนี้ถือว่า ความดี ความถูก ความควร ความไม่ควร ความไม่ดี ไม่ถูกเป็นอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแต่อย่างไรเป็นคุณสมบัติของสิ่ง ๆ นั้นพวกนี้เห็นว่า “การกระทำที่ดีไม่จำเป็นต้องให้สังคมมีความสุข” “การกระทำที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่พอใจ” “ความดีก็คือความดี ไม่เกี่ยวข้องกับอะไร เช่น เราอาจพูดได้ว่าความดีคือความถูกต้องเหมาะสม” หรือว่า “ความดีคือความสวยงาม” เป็นต้น

พวกอรรถชาตินิยมถือว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งเชิงเดี่ยว ความดีเป็นสิ่งที่มีดีในตัวเอง ความดีไม่เป็นเชิงซ้อน ซึ่งมีส่วนประกอบหลายส่วน เช่น ม้า วัว ควายเป็นเชิงซ้อนได้ง่าย แต่สิ่งที่เป็นเชิงเดี่ยว เช่น ความดี ความชั่ว นิยามได้โดยอาศัยตัวมันเองแต่ไม่ได้ขยายความออกไปอย่างไร

๓. อารมณ์นิยม (Emotionism)

ตามทฤษฎีของนักปรัชญาอารมณ์นิยมถือว่า ความดี ความชั่ว ไม่มีจริง ความถูกผิด ควรไม่ควร ไม่มีจริง การพูดถึงเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องไร้สาระ การพูดว่าดี ไม่ดี ถูกไม่ถูก ควรไม่ควร เป็นเรื่องของอารมณ์แต่ละคน เช่น ก็พูดว่า x เป็นการกระทำดี ข.จะพูดว่า x เป็นการกระทำไม่ดีตามทฤษฎีของอารมณ์นิยมจะเห็นว่าทั้ง ก. และ ข. ไม่มีใครผิดใครถูกทั้ง ก. และ ข. ต่างพูดตามอารมณ์ตามความชอบใจของแต่ละคน

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วแนวคิดของนักจริยศาสตร์ทั้ง ๓ มีดังนี้

๑. อรรถชาตินิยม เห็นว่าความดีมีจริงโดยอาศัยธรรมชาติ ความดีหรือค่าทางจริยเป็นสิ่งเชิงซ้อนให้คำจำกัดความของความดีได้โดยอาศัยธรรมชาติ ความดีจึงมีลักษณะสัมพันธ์ คือ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นสำคัญ

๒. อรรถชาตินิยม เห็นว่าความดีหรือค่าทางจริยไม่มีจริง การนิยามความดีไม่ได้เพราะความดีเป็นเชิงเดี่ยว การโต้เถียงทางจริยเป็นสิ่งที่มีความหมาย คือ ถ้า ก. ว่า นาย ข.ดี เพราะเขามีความเมตตา ค. ว่านาย ข.ไม่ดีแม้มีความเมตตา

กรณีนี้ต้องมีคนหนึ่งถูกคนหนึ่งผิด คือ ถ้า ข. มีเมตตาจริง ข. ก็เป็นคนดี เพราะความดีมีจริง ก. ก็ถูก ส่วน ค. ที่ว่า ข.ไม่ดีก็เป็นฝ่ายผิด เพราะตามความจริง ข.เป็นคนดีจริง

๓. อารมณ์นิยม เห็นว่าความดีความชั่วหรือค่าทางจริยไม่มีจริงการพูดเรื่องจริยเป็นสิ่งไร้สาระ ไม่มีอะไรดีในตัวมัน ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของแต่ละคนการนิยามค่าทางจริยทำได้ไม่เลย เพราะความดีความชั่วหรือค่าทางจริยไม่มีเลย จึงไม่รู้จะเอาอะไรมานิยาม

๑.๘.๒ อุดมคติของชีวิต

อุดมคติของชีวิตนี้ มีนักปรัชญาเมธีหลายกลุ่มหลายสำนัก แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ กันแต่นำมากล่าวในที่นี้เพียง ๒ สำนัก คือ

๑. สุขนิยม (Hedonism) และประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

นักปรัชญาสมัยสุขนิยมเห็นว่า สิ่งที่ดีในชีวิตคือ ความสุขสิ่งอื่นอาจพอจะถือว่ามีความดีก็เพราะสิ่งนั้นพาความสุขมาให้คนเท่านั้น นักปรัชญาในกลุ่มนี้มีหลายคน เช่น

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (1856-1936) มีทฤษฎีที่ว่า การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เขา มีจุดมุ่งหมายหรือมีความ ตั้งใจอะไรในชีวิต อะไรคือสิ่งที่ต้องการและปรารถนาจะบรรลุถึงคำตอบก็คือ มนุษย์แสวงหาความสุข เขาต้องการได้รับความสุข และรักษามันไว้ หรือจะตอบอีกนัยหนึ่งว่า เขาแสวงหาสองด้าน คือ ด้านหนึ่งทางความสุขสบาย อีกด้านหนึ่งหาทางพ้นทุกข์ พวกสุขนิยมจึงถือว่า สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตมนุษย์

หรือสิ่งที่มนุษย์ต้องการและแสวงหามากที่สุดก็คือ “ ความสุข ”

เจเรมี เบ็นธัม (1748-1832) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นนักปรัชญาประโยชน์นิยมคนหนึ่ง เขากล่าวว่า “ ธรรมชาติได้จำกัดมนุษย์อยู่ภายใต้การบงการของนายที่มีอำนาจเต็ม ๒ นาย คือ ความเจ็บปวดและความสุขสบาย เพื่อสิ่งทั้งสองนี้เท่านั้นที่เราพูดได้ว่า เราควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร นายทั้งสองคนนี้จะควบคุมการกระทำ การพูด การคิด ทั้งหมดของเรา ความพยายามที่เรายพยายามจะพ้นจากมันคือ ความผูกพันกับมันมากขึ้น บางครั้งเราคิดว่า เราพ้นจากมันไปแล้ว แต่ที่จริงก็ตกอยู่ในอำนาจของมันตลอดเวลา ”

แต่การหาความสุขบางครั้งก็ต้องมีความสุขบางครั้งก็ต้องมีความทุกข์เจือปนอยู่ เช่นเรานั่งอยู่ในห้องเรียนแม้จะร้อนอุดอู้ เราก็ต้องทน เพราะเราได้ประโยชน์จากการเรียน หรือการที่เราจำเป็นต้องฉีดยาแม้จะเจ็บปวด แต่เราก็ต้องทำ เพราะต้องการหายจากโรค หรือการที่เราจำเป็นต้องผ่าตัดแม้จะเจ็บปวด แต่เราก็ต้องทำ เพราะต้องการหายจากโรค เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีความสุขทั้งนั้น แต่ก็ทุกข์เพื่อความสุขนั่นเอง

นักปรัชญาจรรยาของอินเดียกล่าวว่า “ จุดหมายอย่างเดียวของมนุษย์คือ ความสุขที่ได้จากประสาทสัมผัส ท่านไม่ควรกล่าวว่า ความสุขมิได้เป็นเพียงสิ่งเดียวที่คนปรารถนาเพราะความทุกข์เจือปนมาก เราน่าจะฉลาดพอที่จะหาความสุขที่บริสุทธิ์เท่าที่จะมากได้และหลีกเลี่ยงความทุกข์ที่จะตามมา ดุจดั่งคนที่อยากกินปลา ก็ต้องหาปลามาทั้งตัวแล้วก็ปรุงแต่งเลือกกินแต่ส่วนที่พอใจ จงอย่าให้ความกลัวความทุกข์มาขัดขวางการหาความสุขซึ่งสัญชาตญาณบอกเราว่า เป็นสิ่งที่ดีที่สุด ”

เอพิคิวรัส (341-270 B.C.) เป็นนักปรัชญาชาวกรีก มีทัศนะว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ เขากล่าวว่า “ จุดหมายของการกระทำทั้งปวงของเราอยู่ที่การหลุดพ้นจากทุกข์ความกลัว เมื่อเราบรรลุถึงสิ่งนี้แล้ว เราก็สบายใจ ความสุขสบายเป็นเนื้อหาของชีวิตที่สมบูรณ์ความสุขเป็นสิ่งประเสริฐหลักและประเสริฐรองของเราทั้งนั้นมิได้หมายความว่า ความสุขอะไรก็ได้ที่เราแสวงหา บางครั้งเราอาจต้องแสวงหาความทุกข์บ้างเพื่อจะได้ความสุขมากกว่า ”

เอพิคิวรัสให้ความเห็นว่า ชีวิตที่มีความสุขนั้น จะต้องเป็นชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ หาความสุขผ่านไปวัน ๆ โดยไม่ต้องมีความทะเยอทะยาน ไม่ต้องรับผิดชอบไม่ต้องมีอุดมคติใด ชีวิตที่อยู่อย่างอิสระ ไม่มีความสัมพันธ์และผูกพันกับสิ่งใด ๆ เป็นชีวิตที่มีความสุขที่สุด เพราะชีวิตที่ไม่ต้องมีความกังวลในเรื่องใด ๆ

ตามทัศนะของเอพิคิวรัสจึงถือว่า ชีวิตที่ประเสริฐที่สุด คือชีวิตที่อยู่อย่างง่าย ๆ และสงบ เป็นชีวิตที่ไม่ผูกพันกับสิ่งใด ๆ เป็นชีวิตที่มีอิสระ ไม่มีเรื่องต้องกังวลใจการกระทำใด ๆ ที่นำไปสู่การมีชีวิตง่าย ๆ และสงบนี้ จึงเป็นกระกระทำที่ถูกต้องและควร

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (1806-1875) เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษเขาพยายามปรับปรุงความเชื่อทางประโยชน์นิยมให้น่าเชื่อถือขึ้น โดยแต่เดิมพวกเขาสุขนิยมถือว่า ความสุขนั้นไม่ว่าจะเกิดจากอะไร ความสุขก็เหมือนกัน เช่น ความสุขของคนในเมืองใหญ่ โดยการมีเงินมีบิรารมมาก ก็เหมือนกับความสุขของคนที่อยู่ในป่าคนเดียว ทำให้เข้าใจว่า ถ้าเช่นนั้นความสุขของคนกับของสุกรก็ไม่ต่างอะไรกัน มิลล์จึงเพิ่มเติมโดยแนะนำว่า ความพอใจของสัตว์ไม่อาจสนองความสุขของมนุษย์ได้ มนุษย์มีสมรรถนะที่มีระดับสูงกว่า ความพอใจของสัตว์และเมื่อได้ใช้สมรรถนะเหล่านี้ครั้งหนึ่งแล้ว ก็จะไม่ถือว่าสิ่งใดมีความสุข นอกจากสิ่งนั้นจะสนองความพอใจของสมรรถนะเหล่านั้น

มิลล์เห็นว่า ความสุขที่เกิดจากความเข้าใจทฤษฎีของไอสน์ไตนั้นสัตว์มีไม่ได้เป็นความสุขที่มีความสุขที่มีคุณภาพสูงกว่าการกินแกงอโรย มิลล์เห็นว่ามนุษย์กับสัตว์มีความสุขบางอย่างที่มีได้เหมือนกันเช่น การ

กิน การนอน การสืบพันธุ์ แต่มนุษย์มีความรู้ความสุขบางอย่างที่สัตว์มีไม่ได้ เช่น ความสุขจากความสงบใจ ความสุขจากความไม่เห็นแก่ตัว ถ้ามนุษย์พบกับความสุขจากความสงบใจแล้ว เขาก็ไม่กลับไปหาความสุขจากความวุ่นวาย เช่น ความสุขจากรสต่าง ๆ อีก เพราะความสงบใจเป็นความสุขที่ถาวรไม่มีเหยื่อล่อ (นิรามิสสุข)

๒. อสฺขนิยม (Non Hedonism)

อสฺขนิยม เป็นทัศนะที่ถือว่าความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต มีสิ่งอื่นที่มีค่ามากกว่าความสุข เช่น ความสงบของจิตและปัญญาความรู้ พวกอสฺขนิยมแบ่งเป็น 2 พวก

๒.๑. ปัญญานิยม นักปรัชญาปัญญานิยมที่ถือว่า “ปัญญาที่ดีที่สุดของมนุษย์” ได้แก่ โสเครตีส (469-339 B.C.) พลาโต (427-347 B.C.) อริสโตเติล (384-322 B.C.) แนวคิดโดยสรุปของนักปราชญ์กลุ่มนี้คือ “ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมมีลักษณะเฉพาะของมันเป็นลักษณะที่ทำให้สิ่ง ๆ หนึ่งเป็นตัวของมันเอง แยกออกได้จากสิ่งอื่น ๆ ลักษณะเฉพาะที่มีประจำในแต่ละสิ่งนี้เรียกว่า “สระ” ของสิ่ง ๆ นั้น เช่น มีดต่างจากก้อน เพราะมีดมีคม ใช้ฟัน ใช้ตัดส่วนค้อนไม่มีคมใช้ทุบใช้ตี ความคมจึงเป็นลักษณะของมีด มีดมีคมใช้ตัดใช้ฟันได้ดีย่อมเป็นมีดที่ “สมบูรณ์” ส่วนคน สมมุติว่า นาย ก. เป็นครูที่มีความสามารถในการสอนดี สอนเก่งเป็นพิเศษ มีเทคนิคในการสอนให้นักเรียนเข้าใจง่าย การสอนดีเป็นคุณลักษณะของนาย ก. ถ้านาย ก. ประสบอุบัติเหตุไม่สามารถทำการสอนต่อไปได้ แต่ไม่ถึงตาย ชีวิตการเป็นครูของนาย ก. ก็สิ้นสุดลง การสอนดีเก่ง ก็ไม่เป็นคุณสมบัติของนาย ก. อีกต่อไป

ในกรณีเช่นนี้ “สระ” ของชีวิตอยู่ที่ไหน ฉะนั้นสิ่งที่เราจะพิจารณาถึงสระของชีวิต ต้องพิจารณาในฐานะเป็นคน ไม่ใช่พิจารณาฐานะอื่นจากความเป็นคน เช่น การสอนเก่ง การเรียน เก่ง การเล่น กีฬาเก่ง เป็นต้น อริสโตเติลกล่าวว่า เพียงแต่การดำรงชีวิตไม่ใช่ลักษณะเฉพาะของมนุษย์เพราะพืชและสัตว์ก็เป็นเช่นนั้นได้ กล่าวคือ

-มนุษย์ สัตว์ พืช มีการกิน การเติบโต การขยายพันธุ์ เหมือนกัน

-มนุษย์ และสัตว์ต้องมีการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การเคลื่อนไหว ความรู้สึกต้องการเหมือนกัน

-แต่มนุษย์ มีลักษณะพิเศษต่างจากสัตว์ มนุษย์มีปัญหา มีวัฒนธรรม มีศิลปะแต่สัตว์ไม่มี

อริสโตเติล มีความเห็นคล้ายกับพลาโต แต่พลาโตได้แบ่งวิญญาณหรือ ความรู้ออกเป็น ภาค คือ

๑. ปัญญาภาคหนึ่ง เป็นภาคที่ต่ำที่สุดคือปัญญาซึ่งทำให้มนุษย์รู้จักหิว รู้จักสืบพันธุ์ปัญญาภาคนี้ สัตว์ก็มีเหมือนมนุษย์ได้

๒. ปัญญาภาคที่สอง เป็นภาคที่มนุษย์รู้จักเกียรติยศ ชื่อเสียง มีความกล้าหาญ อดทนแข็งแรง เป็นภาคที่เรียกว่าน้ำใจ

๓. ปัญญาภาคที่สาม เป็นภาคสูงสุด เป็นปัญญาที่แท้จริง เป็นปัญญาขั้นที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงความจริงได้

อริสโตเติลและพลาโตมีทัศนะตรงกันว่า ปัญญาเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่นำมนุษย์ไปสู่ความต้องการทุกอย่าง ปัญญานำมนุษย์ให้เข้าถึง “สัจธรรม” ได้ ทั้งอริสโตเติลและพลาโต เห็นว่า สัจธรรมไม่ใช่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่มียุโดยธรรมชาติ บุคคลจะสามารถค้นพบสัจธรรมได้ด้วยปัญญา

ปราชญ์กลุ่มนี้เห็นว่า “ความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่มนุษย์แสวงหา เพราะถ้าความสุขดีที่สุดแล้ว คนก็ไม่ต่างจากสัตว์เพราะสัตว์ก็มีความสุขได้ มนุษย์จึงเป็นเพียงสัตว์ที่สมบูรณ์ไม่ใช่มนุษย์ที่สมบูรณ์”

“ความสุขไม่ใช่สิ่งที่มีค่าในตัวเอง แต่ถ้าคนไม่มีความสุข คนก็ยากที่จะทำได้ด้วยปัญญาได้ ดังนั้น ความสุขจึงเป็นทางให้เกิดปัญญา แต่ไม่ใช่ทุกครั้งไป เพราะถ้าบางครั้งเมื่อ คนมีความสุขก็ยิ่งทำให้คนห่างปัญญามากขึ้น ความสุขจึงไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์”

โสเครตีส ย้ำเสมอว่า ปัญญาคืออำนาจ ปัญญาความรู้คือคุณธรรม (Knowledge is Virtue) ไม่มีใครเป็นคนดีได้โดยปราศจากความรู้ชีวิตที่ใช้ปัญญาแสวงหาสัจธรรมไม่ใช่ชีวิตที่พุ่มเฟือยหรูหรา หาความสุขทางโลกีย์

๒.๒ วิมุตินิยม ตามทฤษฎีของวิมุตินิยมถือว่า ความสงบของจิต ความหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ความหลุดพ้นในที่นี้ หมายถึงจิตที่หลุดพ้นจากความต้องการ จิตสะอาดปราศจากกิเลสทั้งหลาย

นักปรัชญาฝ่ายวิมุตินิยมมีหลายสำนัก เช่น

๒.๒.๑.ซินนิค (Cynic) ลัทธิซินนิค เป็นลัทธิที่ก่อตั้งขึ้นภายหลังสมัยโสเครตีส ผู้ก่อตั้งลัทธิมีชื่อว่า แอนติสโพนีสแห่งเอเธนส์ (Antiphanes of Athens 444-368 B.C.) ซึ่งเคยเป็นศิษย์ของโสเครตีสมาก่อน

พวกซินนิคมีความเห็นว่า ชีวิตที่มีความสุขนั้น คือ ชีวิตที่มีความเป็นอยู่ง่ายๆ ยิ่งเรามีความเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นๆ น้อยลงเท่าไร เราก็ก็นิ่งมีความสุขขึ้นเท่านั้น ลัทธิซินนิคสอนให้เราตัดสิ่งที่ไม่จำเป็น หรือที่เรียกว่ากิเลสทั้งหลายให้น้อยลงที่สุดจนไม่มีกิเลสเหลืออยู่เลย ชีวิตที่ไม่มีกิเลสจึงเป็นชีวิตที่มีความสุขที่สุด

จริยธรรมของพวกซินนิค จึงมุ่งไปสู่การตัดกิเลสต่างๆ เพื่อมิให้มีจิตมายุ่งอยู่กับกิเลสเมื่อจิตไม่มีกิเลสก็จะเกิดความสงบสุขแก่จิต จึงถือว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุด

ซินนิคบางพวกสอนว่า “คนเราควรอยู่อย่างสุขนัย หิวก็หากิน ง่วงก็นอนไปเรื่อยๆไม่ต้องคำนึงถึงว่าที่นอนนั้นจะเป็นอย่างไร พวกนี้เราพบเห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น พวกฮิปปี้ อยู่กินกันตามพื้นดิน เปลื้องกายตามที่สาธารณะชนเป็นต้น

๒.๒.๒.สโตอิก(Stoic) ผู้ก่อตั้งลัทธินี้มีชื่อว่า เซโนแห่งซิติกุม (Zeno of Citium 342-270 ปีก่อน ค.ศ.) พวกสโตอิกมีแนวความคิดคล้ายกับพวกซินนิคที่มีที่อยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ยึดถืออะไร แต่เป็นกลุ่มที่มีคำสอนมากกว่า มีจุดหมายที่แน่นอนกว่า เชื่อในปัญญาคล้ายกับปัญญานิยมเชื่อในเหตุผลของจักรวาลที่ดำรงอยู่ตามกฎเกณฑ์ของมัน เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปตามที่มันจะเป็น

พวกสโตอิกมีความเห็นว่า เราควรมีชีวิตอยู่อย่างสันโดษ เราต้องให้เหตุผลของเราพิจารณา ให้เข้าใจธรรมชาติแล้วพิจารณาว่า อะไรคือสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตเรา สิ่งไหนที่ไม่จำเป็นควรพยายามตัดทิ้งไปให้เหลือแต่สิ่งที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น การตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป จะทำให้จิตใจของเราบริสุทธิ์จากกิเลส พบกับความสงบอย่างแท้จริง

จริยธรรมของพวกสโตอิก จึงหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่การตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นทั้งหลายเพื่อทำให้จิตใจเกิดความสงบ จึงควรศึกษาให้เข้าใจธรรมชาติ เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติให้มากที่สุด

กลุ่มวิมุตินิยมทั้งสองกลุ่มคือ ทั้งซินนิคและสโตอิก รวมทั้งศาสนาต่างๆ เช่นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ล้วนสอนจิตใจให้สงบด้วยกันทั้งนั้น เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ คือ ความสงบใจ

๓.มนุษยนิยม (Humanism)

นักปรัชญามนุษยนิยมไม่เห็นด้วยกับฝ่ายสุขนิยม เพราะพวกสุขนิยมให้ความสำคัญแก่ความสุขสบายมาก

เกินไป และไม่เห็นด้วยกับพวกปัญญานิยมและวิมุตินิยม เพราะพวกปัญญานิยมและวิมุตินิยมให้ความสำคัญแก่จิตมากเกินไป

มนุษย์นิยมเห็นว่า ร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าไม่มีร่างกายมนุษย์ก็ไม่มีมนุษย์ ส่วนจิตใจนั้น ก้อาศัยร่างกายไม่สามารถแยกอิสระจากร่างกายได้มนุษย์นิยมเห็นความสำคัญของทั้งร่างกายและใจเสมอกัน

พวกมนุษย์นิยมเห็นว่าเราไม่ควรลดมนุษย์ให้ลงไปเป็นสัตว์ และไม่ควรเชิดชูเขาให้เท่าเทียมกับพระเจ้า เพราะผิดธรรมชาติที่มนุษย์ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่พระเจ้าไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่พืช มนุษย์มีธรรมชาติของมนุษย์เอง มีร่างกายไม่แข็งแรงอย่างสัตว์บางชนิดที่อาจอยู่ในน้ำได้ตลอดเวลา อยู่ในอากาศตลอดเวลา อยู่ในหิมะโดยไม่มีเครื่องกันหนาว

แต่พวกมนุษย์นิยมถือว่าร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งประกอบที่ดีที่สุดของมนุษย์พร้อมกับจิตใจ เพราะทุกอย่างทุกอย่างเกิดจากร่างกายและจิตใจของมนุษย์ทั้งสิ้น สิ่งที่มนุษย์ต้องรักษาให้ดีที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดคือ “ร่างกาย และ จิตใจ”

๑.๙ เกณฑ์ตัดสินการกระทำ

จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยคุณค่า คือเรื่องความดี ไม่ดี แต่ก็เป็นการศึกษาที่จะชี้ขาดลงไปว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร นักปรัชญาท่านนี้จึงพยายามหาหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินการกระทำ ในที่นี้จะขอเสนอแนวคิดใหญ่ๆดังนี้

๑.สัมพัทธนิยม

สัมพัทธ์ (Relative) หมายความว่า สิ่งนั้นขึ้นอยู่กับหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น เช่น รูปร่าง ลักษณะของน้ำเป็นสิ่งสัมพัทธ์ เพราะรูปร่างลักษณะของน้ำ ไม่แน่นอนตายตัว แต่เปลี่ยนไปหรือขึ้นอยู่กับภาชนะที่บรรจุ ถ้าเราเอาน้ำใส่แก้ว น้ำก็มีรูปร่างอย่างแก้วถ้าเราเอาน้ำใส่โถง น้ำก็มีรูปร่างอย่างโถง ถ้าเราเอาน้ำใส่ขัน น้ำก็มีรูปร่างอย่างขัน เราจึงกล่าวได้ว่า รูปร่างของน้ำสัมพัทธ์กับภาชนะที่บรรจุ

ถ้าเรากำลังขับรถอยู่ที่ความเร็ว 60 ก.ม. /ช.ม. ถามว่าเรากำลังขับรถเร็วหรือไม่คำถามนี้ยังตอบไม่ได้จนกว่าจะทราบเสียก่อนว่า เรากำลังขับรถอยู่ที่ไหน ถ้าเรากำลังขับรถอยู่ในเมืองก็นับว่าเรากำลังขับรถเร็วเกินไป แต่ถ้าเรากำลังขับรถอยู่บนถนน ซูเปอร์ไฮเวย์ด้วยความเร็ว 60 ก.ม. / ช.ม.ก็นับว่าไม่เร็ว การจะตัดสินว่าเร็วหรือไม่จึงสัมพันธ์หรือขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ

ส่วนพวกสมบูรณนิยม ถือว่าความดี ความชั่ว เป็นของมีค่าแน่นอนตายตัว ไม่ขึ้นอยู่กับอะไร ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีเลือนไขใดๆ ทั้งสิ้น

นักปรัชญาสัมพัทธ์นิยมมีความเห็นต่างกันหลายฝ่ายซึ่งอาจแยกกล่าวได้ ดังนี้

ก.สัมพัทธ์บุคคล

พวกสัมพัทธ์บุคคลถือว่า ความดี ความชั่ว ขึ้นอยู่กับบุคคล เป็นเรื่องของจิตใจแต่ละบุคคล เช่น ก.พูดว่า x เป็นการกระทำดี ข. พูดว่า x เป็นการกระทำที่ไม่ดี พวกพัทธ์นิยมอธิบายว่า ทั้ง ก. และ ข. ไม่มีใครผิด-ถูก หรือ ถูกทั้งคู่ เพราะค่าทางจริยธรรมเป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ

นักปรัชญากลุ่มนี้มีหลายคน เช่น ฮอบส์ โปรทาโกรัส เป็นต้น ฮอบส์ กล่าวว่า “อะไรก็ตามที่คนชอบ คนอยากได้ หรือเป็นสิ่งที่ตรงกับความชอบ ความอยากได้ของคนใดคนนั้นก็ว่าดี อะไรที่เขาไม่ชอบก็ว่าสิ่งนั้นไม่ดี คำว่าดี ไม่ดี ควร ไม่ควร ชอบ ไม่ชอบ นั้น เป็นสิ่งที่เขาพูดเอง ไม่มีเกณฑ์อะไรมาตัดสินนอกจากบุคคล

โพรทาโกรัส (Protagoras) กล่าวว่า “คนเป็นผู้วัดทุกสิ่งทุกอย่างว่าดี ไม่ดี จริง ไม่จริง ถูก ไม่ถูก ควร ไม่ควร นอกจากคนไม่มีอะไรเป็นเครื่องตัดสินได้”

เวสเตอร์มาร์ค (Westermarck 1262-1936) นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวว่าการตัดสินทางศีลธรรมเกิดจากความรู้สึกทางศีลธรรมของฉันทัน การตัดสินใจความประพฤติของผู้อื่น มิได้มาจากเขา แต่มาจากความรู้สึกของฉันทัน ความรู้สึกทางศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจิตใจของเราซึ่งลึกซึ้งกว่าความพอใจธรรมดาจึงเปลี่ยนแปลงความพอใจของเราไม่ได้”

ข. จารีตประเพณีศีลธรรมสัมพัทธนิยม

นักปรัชญาเมธีฝ่ายจารีตนิยมถือว่า ความดี ความชั่ว ขึ้นอยู่กับจารีตประเพณีของสังคมนั้นๆ

จารีตประเพณีของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ เช่น สังคมทั่วไปถือว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษา มาสูง จะได้รับการยกย่องจากสังคม ยิ่งจบจากต่างประเทศยิ่งได้รับความยกย่องนับถือมาก สิ่งที่ดีของสังคมนั้นๆ ยอมรับว่าดี มักเป็นไปตามประเพณีของสังคมนั้นๆ เช่น

๑. ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธทั่วไปจะถือว่า การเคารพนับถือกราบไหว้ พระเป็นสิ่งที่ดี ประเพณีชาวฮินดู ถือว่าการกราบไหว้บูชาเทพเจ้า เช่น พระนารายณ์ พระศิวะ พระพรหม เป็นสิ่งที่ดี

๒. ชาวไทยถือว่า เมื่อเวลาพบกันการไหว้ถือว่าดี ชาวญี่ปุ่นใช้วิธีโค้งกายลงต่ำเป็นการดี ชาวตะวันตกถือว่าการจับมือกันดี

๓. ชาวไทยถือว่าการให้ทานแก่คนยากจนดี ชาวจีนถือว่า การเซ่นไหว้บรรพบุรุษเป็นสิ่งที่ดี

รูธ เบเนดิก (Ruth Benedict) นักมนุษยวิทยาคนหนึ่งกล่าวถึงเรื่องของประเพณีของกลุ่มชนต่างๆ ที่เรียกว่า มีมากมายอย่างน่าพิงว่า “ในพฤติกรรมทางประเพณีของชาติต่างๆ นั้นมีแต่ทางบวกสุดถึงทางลบสุด ชนบางเผ่าถือว่า การฆ่าคนเป็นสิ่งที่ควรทำ ประเทศถือว่าการรบเพื่อศาสนาเพื่อพระเจ้าจะได้ไปสรวงสวรรค์ประเทศถือว่าฆ่า ลูก ๒ คนแรกเป็นสิ่งที่ดีบางกลุ่มถือว่าสามีสามารถฆ่าภรรยาของตนได้โดยไม่ผิดอะไร บางเผ่าถือว่าเป็นหน้าที่ของ ลูกที่จะต้องฆ่าบิดามารดาของตนก่อนถึงวัยชรา บางแห่งถือว่าการขโมยไก่ตัวเดียวมีโทษประหารชีวิต คนที่เกิดวัน พุธ ควรถูกฆ่าทั้งหมด บางกลุ่มถือว่าการเหยียบเท้าให้ผู้อื่นไม่ได้ บางพวกถือว่าการยกเท้าเสมอหน้าผู้อื่นเวลา สนทนากันไม่เป็นสิ่งที่น่าเกลียด ประเพณีความเชื่อถือเหล่านี้บางอย่างสิ้นสุดไปแล้ว แต่บางอย่างอาจมีมาถึง ปัจจุบันนี้

นักปรัชญาฝ่ายจารีตประเพณีนิยมถือว่า ประเพณีก็เป็นสิ่งตัดสินใจคุณค่าของจริยะอย่างหนึ่ง

๒. มโนธรรมสัมบูรณ์

เกณฑ์ตัดสินความดีอีกประการหนึ่งคือ ลัทธิมโนธรรมสัมบูรณ์ ลัทธินี้ถือว่าการตัดสินคุณค่าทางจริยะนั้นทำได้ตามจิตสำนึก เกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินคุณค่าตามความต้องการตัดสินคุณค่าทางจริยะนั้นทำได้ตามจิตสำนึก เกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินคุณค่าตามความคิดของนักปรัชญากลุ่มนี้เรียกว่า มโนธรรม

มโนธรรมหมายถึง สำนึกที่มนุษย์ทุกคนมีโดยธรรมชาติที่มนุษย์ เป็นเสียงในจิตใจมนุษย์ที่ทำให้ตัดสินอะไร ได้ว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิดอย่างไร

ความสำนึกในเรื่องความดี ความชั่ว ไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผล เรารู้ว่าสิ่งนั้นผิด เพราะมันผิดไม่ผิดในตัว ของมันเองจึงไม่ควรทำ

สมมุติว่า มีเครื่องบินโดยสารเครื่องหนึ่งประสบอุบัติเหตุเราเห็นว่าสิ่งนั้นตกลงกลางภูเขามิใช่ทางชั่วโลกเหนือ

ผู้โดยสารตายไปเกือบหมดเหลืออยู่ ๔ คน คนที่ ๔ รอเวลาที่จะให้มีผู้ไปช่วยเหลืออยู่หลายวันแต่จนแล้วจนรอดก็ไม่ มีวิธีแหวว่าจะมีทางการไปช่วยความหิวเริ่มเกิดขึ้นทุกวัน อาหาร น้ำ ไม่มีทั้ง ๔ จึงมาปรึกษากันว่าเพื่อความอยู่รอด ควรเอาเนื้อมนุษย์คือผู้โดยสารที่เสียชีวิตมากินเพื่อต่อไปอาจมีผู้มาพบช่วยเหลือได้ ถ้าไม่กินเกิดตายขึ้นมาก็เลยอด กลับบ้าน ๔ คน เห็นด้วยว่าควรเอาเนื้อคนมากิน อีกคนหนึ่งบอกว่าการกินเนื้อมนุษย์ไม่เป็นที่ถูกต้อง ความคิด เช่นนี้เป็นความสำนึกในจิตใจส่วนลึกว่าการทำเช่นนั้นไม่ถูกต้อง

เราจะเห็นได้ว่ากรณีที่ชาย ๑ ใน ๔ คนนั้น มีความเห็นคัดค้านว่าการกินเนื้อมนุษย์เป็นการไม่ถูกต้องนั้น เป็น ความสำนึกในจิตใจส่วนลึกว่าการทำเช่นนั้นไม่ถูกต้อง การอธิบายไม่ได้ว่าทำไมไม่ถูกต้อง แต่ความรู้สึกว่าไม่ถูกต้อง ความ สำนึกเช่นนี้ในทางปรัชญาเรียกว่า มโนธรรม

ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกต้องมีลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายที่มีในสิ่งๆนั้น เสมอไป เกลือยอเมริกาความเค็มเสมอ ทุกกาละเทศ ไฟย้อมร้อนทุกกาละเทศความรู้สึกคนอาจต่างกันเช่น คน ๒ คน อยู่ข้างกองไฟลุกโพลงยิ่งขึ้น จะได้อบอุ่นมากขึ้น ความจริงแล้วไฟย้อมร้อนเท่าเดิม

มโนธรรมไม่ใช่อารมณ์ แต่มโนธรรมเป็นสำนึกในส่วนลึกของหัวใจ มโนธรรมเป็นอินทรีย์พิเศษ ไม่ใช่อินทรีย์ ทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางปาก ทางกาย แต่เป็นอินทรีย์ที่เรียกว่าปัญญา หรือมโนธรรห หรืออินทรีย์ทางศีลธรรม เป็นส่วนหนึ่งทางจิตหรือวิญญาณเป็นตัวตัดสินชี้ขาดความดีความถูก ความผิดเป็น เรื่องนามธรรม

บัทเลอร์ นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษคนหนึ่งกล่าวว่า “ในตัวคนเรามีสิ่งที่เหนือกว่าความรู้สึกธรรมดา คือ มโนธรรมที่เป็นตัวชี้ขาดเกณฑ์ที่อยู่ในใจเราและตัดสินหลักแห่งการกระทำมโนธรรมจะตัดสินตัวของมันเองและการกระทำของมนุษย์มันประกาศลงไปโดยไม่มีคำแนะนำใดๆ มโนธรรมนั้น แสดงอำนาจของมันออกมาเพื่อให้ได้ ความเห็นชอบหรือประณามผู้กระทำตามแต่กรณี”

มโนธรรมหรืออินทรีย์ทางศีลธรรมนั้น มนุษย์มีอยู่ด้วยกันทุกคนในฐานะที่เป็นมนุษย์เป็นสิ่งติดตัวของมนุษย์ แต่เขาเกิดมา มโนธรรมมี ๒ ภาค คือ

- ๑.ภาคชี้ขาดความดีที่ถูกต้อง
- ๒.ภาคชี้ขาดความงามที่ถูกต้อง

มโนธรรมที่มนุษย์มีติดตัวนี้เป็นสิ่งสากล แม้จะมีในทุกคนก็มีลักษณะรวมเป็นสากล คือ ทุกคนที่อยู่บนภาวะ ปกติจะมีความรู้สึกคล้ายกัน เช่น ความรู้สึกว่าการช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ตามคน ทั้งหลายก็ยังคิดเห็นต่างกันอยู่เพราะความโลภความหลงมาปิดบังเอาไว้

๓.ประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

ประโยชน์นิยมถือว่า “หลักเกณฑ์ที่จะตัดสินการกระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ ชอบนั้นขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับจากการกระทำนั้น หมายความว่า ถ้ามีสิ่งสองสิ่งให้เลือกเราควรที่จะเลือกอย่างที่ทำให้ ประโยชน์แก่เราได้มากที่สุด”

คำว่า ประโยชน์ ในที่นี้หมายถึง ความสุขนั่นเอง ค่าของสิ่งของต่างๆที่เรามีอยู่นั้น ก็เพราะว่าของสิ่งนั้นพาให้ เรามีความสุข ความดี ของมันอยู่ที่ก่อนให้เกิดความสุขแก่เราแต่การดูว่าสิ่งใดมีความสุขมากนั้นต้องดูตัวเราและดู ตัวคนอื่นด้วย หมายความว่า การกระทำนั้นต้องให้ความสุขแก่เราด้วย แก่คนอื่นด้วยจึงเป็นหลักของประโยชน์นิยม ที่ถูกต้อง

นักปรัชญาฝ่ายประโยชน์นิยม หรือถือหลัก มหาสุข นี้ เป็นฝ่ายที่มีความคิดอันเป็นรากฐานของศีลธรรมที่ถือ

ว่า “ความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่ว่า การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความสุข ถ้าการกระทำใดจะก่อให้เกิดความสุข สิ่งนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

“ผลที่เกิดจากการกระทำสำคัญกว่า เจตนา หรือ แรงจูงใจ ที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น”

“แรงจูงใจไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของการกระทำแม้ว่ามันอาจเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของผู้กระทำก็ตาม”

“ใครก็ตามที่ช่วยให้เพื่อนมนุษย์พ้นภัยอันตราย เขาย่อมได้ชื่อว่า ได้ทำถูกต้องตามหลักศีลธรรมแล้ว แม้ว่าแรงจูงใจให้ทำนั้นเกิดจากหน้าที่ หรือเกิดจากความหวังที่จะได้รับค่าตอบแทนอันคุ้มค่าแก่ความเหน็ดเหนื่อยก็ตาม

กล่าวโดยสรุป ประโยชน์นิยมเป็นอันเดียวกับสุขนิยม ที่ถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในมุมมองของมนุษย์ความสุขที่นั่นเป็นความสุขจำนวนมากที่สุดใช้เวลาานที่สุดเรียกว่า มหาสุข ศีลธรรมถือเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ไม่ใช่เรื่องความรู้สึก ถือว่าประโยชน์สุขนั้นคือศีลธรรม ประโยชน์นิยมบางครั้งจะไม่คำนึงถึงกฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี แต่คำนึงถึงประโยชน์สุขนั้นแหละเป็นสำคัญ สิ่งที่เกิดความสุขแก่คนมากที่สุดมนเวลายาวนานที่สุดนั้นแหละคือกฎหมาย คือ ศีลธรรม หรือขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ถูกต้องควรทำ

๔. หลักการนิยม

นักปรัชญามีชื่อเสียงของกลุ่มนี้คือ อิมมานูเอล คานท์ (Kant 1724-1804) คานท์เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน คานท์เห็นว่า “ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด นั้น เป็นสิ่งตายตัว หมายความว่า ถ้าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดีมันจะต้องดีเสมอโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือตัวบุคคล ใดๆ เลย เช่น พูดความจริงไม่ว่าจะพูดเวลาไหนย่อมดีเสมอ”

ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิจริง เมื่อมีจริงก็ต้องตายตัว และเมื่อตายตัว ก็จะไม่เอาผลของการกระทำตัดสินไม่ได้”

“ไม่มีอะไรในโลกที่คิดได้ว่า เป็นสิ่งที่จะวัดความดีความชั่วได้นอกจากเจตนาดี” คานท์ถือว่า “การกระทำที่เกิดจากการเจตนาดี คือการกระทำตามหน้าที่หรือจะพูดว่าการกระทำตามหน้าที่คือการกระทำด้วยเจตนาดีนั่นเอง”

“การกระทำที่เกิดจากแรงกระตุ้น หรือจากความรู้สึก ไม่ใช่การกระทำที่เกิดจากหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นเจตนาดี เช่น แรงกระตุ้นพวกความอยาก ความปรารถนา อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น”

ชีวิตที่มีค่าคือชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม คืออยู่กับหน้าที่ไม่ใช่อยู่กับความสุข หรือความรู้สึก”

“การกระทำตามหน้าที่ มิใช่การกระทำที่มุ่งไปยังที่ผลประโยชน์หรือโทษของการกระทำแต่มุ่งไปที่ตัวการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่ดีจริงในตัวเอง เช่น ถ้า ก. พูดจริง เพราะคิดว่าคนเขาจะเชื่อ คนเขาจะรัก เช่นนี้ไม่ใช่การกระทำตามหน้าที่ แต่ถ้าเขาพูดจริงเพราะคิดว่าพูดจริงมันดี ใครจะรักจะเกลียดก็ช่างใคร เช่นนี้ การกระทำของเขาจึงจะเป็นการกระทำตามหน้าที่และมีค่าทางจริยธรรมจริง”

“การกระทำตามหน้าที่ ที่จะเป็นหลักศีลธรรมได้ต้องเป็นการกระทำที่เป็นหลักสากลหมายความว่า เมื่อเรากระทำแล้วคนอื่นเห็นก็รู้สึกเหมาะสมหรือคนอื่นทำแล้วเรารู้สึกว่าเหมาะสม เช่น เราถือว่า ถ้าเราหิวเราขโมยเขาได้ ทีนี้ในทางกลับกัน เมื่อคนอื่นเขาคิดว่าเมื่อหิวเขาหิวเขาก็มาขโมยของๆเรากิน เช่นนี้เราขโมยรับไหม เราไม่ยอมให้เขามาเอาของๆเราไป จึงไม่เป็นสิ่งสากล การกระทำที่ไม่เข้ากฎสากลเช่นนี้ไม่เป็นกฎศีลธรรม”

สรุปความเห็นของคานท์ ก็มีว่า

-การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี

-การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีคือการกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่
-การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่คือ การกระทำที่เกิดจากเหตุผล
-การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล คือ การกระทำที่เกิดจากศีลธรรม
-การกระทำที่เกิดจากศีลธรรม คือ การกระทำตามกฎหมาย
-กฎหมาย คือ กฎที่ทุกคนในสังคมยอมรับและเห็นด้วย
ความเห็นด้วยของทุกคน...กฎหมาย...กฎศีลธรรม...เหตุผล...ความสำนึกในหน้าที่...เจตนาดี...การกระทำที่ถูกต้อง

นอกจากนั้น ยังมีศัพท์อีกมากมายที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะปรากฏอยู่บ่อยๆ ในการศึกษาวิชาจริยศาสตร์ ความหมายเหล่านี้เป็นเครื่องมือทางภาษาอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจกระบวนการทางพฤติกรรมของมนุษย์มากยิ่งขึ้น การศึกษาจริยศาสตร์จึงควรที่จะต้องรู้ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกันกับจริยศาสตร์ประยุกต์ เช่น

จริยธรรม (ethical rules) คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติ

ศีลธรรม (morals) คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติของ

การมีจริยธรรม (ethnocity) สถานภาพทางจริยธรรม

การมีศีลธรรม (morality) คือ การมีสถานภาพทางศีลธรรม

อศีลธรรม (amoral) คือ ลักษณะพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม

ผิดศีลธรรม (immoral) คือ การประพฤติที่ขัดกับศีลธรรม

คำถามท้ายบท

๑. จงอธิบายความหมาย ขอบเขตและเนื้อหาของจริยศาสตร์ว่าเป็นอย่างไร ?
๒. จริยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องอะไร ? จริยศาสตร์แตกต่างกับจริยธรรมอย่างไร ?
๓. หลักการทางอภจริยศาสตร์เกี่ยวเนื่องอยู่กับอะไรบ้าง ?
๔. จริยศาสตร์เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์จะรู้ได้อย่างไรว่าคนนี้เป็นคนดีหรือคนเลว ?
๕. จุดประสงค์หรือเป้าหมายของจริยศาสตร์คืออะไร ? แตกต่างจากเป้าหมายทางศาสนาหรือไม่ ?
๖. จริยศาสตร์แบบพุทธนั้น ยึดอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่ว ?
๗. จงให้ความหมายประเด็นจริยศาสตร์เป็นการศึกษาหน้าที่ของมนุษย์ ?
๘. จงให้ความหมายประเด็นจริยศาสตร์เป็นการศึกษาอุดมการณ์อันสูงสุดของมนุษย์ ?
๙. จงให้ความหมายประเด็นจริยศาสตร์เป็นการศึกษาความดีอันสูงสุดของมนุษย์ ?
๑๐. จงให้ความหมายประเด็นจริยศาสตร์เป็นการศึกษาคุณค่าของชีวิตมนุษย์ ?